2

Bob

TA’LIM TASHKILOTI FAOLIYATINI ILMIY-METODIK TA’MINLASH

2.1. Dars jarayonida tashkil etiladigan o‘quv faoliyat

2.2. Darsdan tashqari o‘quv faoliyat

2.3. Iqtidorli o‘quvchilar o‘rtasida fan olimpiadalarini o‘tkazish tizimini takomillashtirish

2.1. DARS JARAYONIDA TASHKIL ETILADIGAN O‘QUV FAOLIYAT

Dars jarayoniga qo‘yiladigan eng muhim talab – har bir o‘quvchida mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va o‘quv vazifasini ongli bajarish ko‘nikmasini rivojlantirishdir. Pedagog o‘quvchini tayyor qolip bo‘yicha emas, balki mantiqiy, asosli va mustaqil yechim topishga yo‘naltiradi.

O‘QUV FANLARI BO‘YICHA ISHCHI DASTURLAR

Ishchi o‘quv dasturlari o‘quv fanlarining maqsad va vazifalarini, o‘quvchilarda shakllantiriladigan bilim, ko‘nikma, malaka va kompetensiyalarni, shuningdek, o‘quv mazmunining sinflar kesimidagi izchilligini belgilaydi.

ISHCHI DASTURLARDA QUYIDAGILAR AKS ETTIRILADI:

- sinf va mavzular kesimida o‘quv predmeti mazmuni;
- kutiladigan natijalar: tayanch va fanga oid kompetensiyalar, shaxsiy, metapredmet va predmet natijalari;
- mavzuiy rejalashtirish va baholashga oid metodik yo‘nalishlar.

Mavzuviy rejalashtirish — pedagogning muayyan o‘quv predmeti bo‘yicha o‘quv yili davomida amalga oshiradigan ta’lim faoliyatining istiqbolli rejasidir.

5-sinf uchun Ona tili fanidan mavzuli rejalashtirish namunasi

Umumiy soatlar hajmi amaldagi tayanch o‘quv rejada belgilangan o‘quv yuklamasiga muvofiq belgilanadi. Mavzularni o‘rganish tartibi sinf, o‘quv dasturi va o‘quvchilarning tayyorgarlik darajasidan kelib chiqib rejalashtiriladi. Nazorat ishlari, mustahkamlash va takrorlash soatlari ta’lim natijalarini baholash tizimi bilan uzviy bog‘lanadi.

Mavzuiy bloklar va mavzular	Asosiy mazmun	O‘quvchilarning asosiy faoliyat turlari
TIL HAQIDA UMUMIY MA’LUMOT (2 soat)		
O‘zbek tilining boyligi va ifoda imkoniyatlari. Til - milliy madaniyat va tafakkur asosi.	So‘z boyligi, ibora va maqollar, ma’nodosh va zid ma’noli so‘zlar, nutq madaniyati va matn mazmunini anglash.	So‘zlarning ma’nosini tahlil qilish, matndan asosiy fikrni ajratish, og‘zaki va yozma nutqda mos birliklardan foydalanish.

MAVZULI REJALASHTIRISH

Mavzuli rejalashtirish – pedagogning muayyan o‘quv fani bo‘yicha o‘quv yili davomida ta’lim jarayonini tashkil etish va amalga oshirishga mo‘ljallangan istiqbolli rejasidir.

5-sinf uchun “Ona tili” (yoki tegishli o‘quv fani) bo‘yicha mavzuli rejalashtirish namunasi

O‘quv fanini o‘rganish uchun tavsiya etilgan umumiy o‘quv yuklamasi — 156 soat.

Bir sinf doirasida mavzularni o‘rganish ketma-ketligi pedagog tomonidan o‘quv dasturi talablari doirasida zaruratga ko‘ra o‘zgartirilishi mumkin.

TAKRORLASH MASHG‘ULOTLARINI TASHKIL ETISH UCHUN 10 SOAT, JUMLADAN:

- o‘quv yilining boshida — 5 soat;
- o‘quv yilining yakunida — 5 soat ajratilishi tavsiya etiladi.

Yakuniy baholashni tashkil etish va o‘tkazish (jumladan, insho, bayon, nazorat va tekshiruv ishlari) uchun **12 soat** ajratilishi tavsiya etiladi.

Mavzular	Asosiy mazmun	Ta’lim oluvchilarning o‘quv faoliyatining asosiy turlari
Tilning boyligi va ifodaviyligi. Tilshunoslik — til haqidagi fan.	**Tilning leksik va frazeologik boyligi** (boy lug‘aviy tarkib, ko‘p ma’noli so‘zlarning mavjudligi, so‘zlarning ko‘chma ma’nolari tizimi, sinonimlar va antonimlar, turg‘un iboralar, maqollar va matallar).	So‘zlarning leksik ma’nolarini tahlil qilish; so‘zlarning ko‘p ma’noliligini aniqlash; so‘zlarning **o‘z va ko‘chma ma’nolarini** taqqoslash; so‘zlarni sinonimik va antonimik qatorlarda taqqoslash; so‘zlar hamda frazeologik birliklarning ma’nolarini sharhlash.

REJALASHTIRILGAN TA’LIM NATIJALARIGA ERISHISH

Umumiy o‘rta ta’lim dasturini o‘zlashtirishning shaxsiy ta’lim natijalariga erishish

Dars jarayonida ta’lim oluvchilarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirish bo‘yicha metodik tavsiyalar

MAZKUR METODIK TAVSIYALARNI AMALGA OSHIRISH JARAYONIDA QUYIDAGI USTUVOR YO‘NALISHLARGA E’TIBOR QARATISH TAVSIYA ETILADI:

- milliy va umuminsoniy qadriyatlarni ta’lim mazmuniga integratsiya qilish;
- Vatanga sadoqat, fuqarolik mas’uliyati va qonunlarga hurmat tuyg‘ularini shakllantirish;
- oila qadriyatlari, ma’naviy meros va tarixiy xotirani asrashga oid kompetensiyalarni rivojlantirish;
- davlat tiliga hurmat va nutq madaniyatini rivojlantirish;
- bag‘rikenglik, millatlararo totuvlik va diniy bag‘rikenglik madaniyatini qaror toptirish;
- ta’lim oluvchilarda mustaqil fikrlash, ijtimoiy faollik va mas’uliyat hissini rivojlantirish.

Milliy va umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirish va mustahkamlash

Bugungi kunda davlat siyosatida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni asrash, rivojlantirish hamda yosh avlod ongiga singdirishga alohida e’tibor qaratilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, “Ta’lim to‘g‘risida’gi Qonun, “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi hamda umumiy o‘rta ta’limning Milliy o‘quv dasturida ta’lim oluvchilarni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, fuqarolik mas’uliyati, vatanparvarlik va yuksak ma’naviyat ruhida tarbiyalash davlat ta’lim siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilangan.

Maktab milliy va umuminsoniy qadriyatlarni shakllantiruvchi muhim ta’lim va tarbiya maskanidir.

Maktab ta’lim oluvchilarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, Vatanga sadoqat, fuqarolik mas’uliyati, bag‘rikenglik va yuksak ma’naviyatni shakllantirishda yetakchi o‘rin tutadi hamda ushbu qadriyatlarning avloddan avlodga uzviy davom etishini ta’minlaydi.

Milliy va umuminsoniy qadriyatlar

Milliy va umuminsoniy qadriyatlar – shaxsning ma’naviy-axloqiy kamolotini, fuqarolik pozitsiyasini, Vatanga sadoqatini hamda jamiyat oldidagi mas’uliyatini shakllantiruvchi, xalqning tarixiy, madaniy va ma’naviy merosiga tayanuvchi, Konstitutsiya va umume’tirof etilgan insonparvarlik tamoyillariga asoslangan qadriyatlar tizimidir.

MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARGA QUYIDAGILAR KIRADI:

- inson hayoti, sha’ni va qadr-qimmatini e’zozlash;
- inson huquqlari va erkinliklarini hurmat qilish;
- vatanga sadoqat va fuqarolik mas’uliyati;
- qonun ustuvorligi va ijtimoiy adolat;
- mustahkam oila va oilaviy qadriyatlar;
- halollik, vijdonlilik va mas’uliyat;
- mehnatsevarlik va bunyodkorlik;
- ilm-fan, ta’lim va ma’rifatga intilish;
- yuksak ma’naviyat va ma’rifat;
- insonparvarlik va mehr-oqibat;

- bag‘rikenglik va o‘zaro hurmat;
- millatlararo totuvlik va diniy bag‘rikenglik;
- tarixiy xotira va milliy madaniy merosni asrash;
- ona tiliga hurmat va davlat tilining nufuzini yuksaltirish;
- tabiatga ehtiyotkorona munosabat va ekologik mas’uliyat;
- yangi o‘zbekiston taraqqiyotiga daxldorlik va faol fuqarolik pozitsiyasi.

Metodik tavsiyalarda o‘quvchilarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash asosida o‘quv mashg‘ulotlarini tashkil etishning maqsad va vazifalari, mazkur yo‘nalishdagi ta’lim jarayonining o‘ziga xos xususiyatlari hamda axborot-ta’lim muhitining resurslaridan samarali foydalanish usullari yoritilgan.

Milliy va umuminsoniy qadriyatlar zamonaviy ta’limning aksiologik asosi sifatida ta’lim jarayonida maqsadlarni belgilash, o‘quv mashg‘ulotlari vazifalarini qadriyatlar va mazmuniy yo‘nalishlar asosida shakllantirish hamda O‘zbekistonning ko‘p millatli jamiyati madaniyatiga xos ma’naviy-axloqiy ideallarni ta’lim mazmuniga singdirishni taqozo etadi.

O‘quvchilarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning asosiy maqsadi faol fuqarolik pozitsiyasiga ega, Vatanga sadoqatli, o‘z qobiliyatlarini rivojlantirish va ro‘yobga chiqarishga intiladigan, ijtimoiy kompetensiyalari, bilim, ko‘nikma va malakalari shakllangan, ularni yurt ravnaqi yo‘lida samarali qo‘llay oladigan, shuningdek, kundalik hayoti, muloqoti va amaliy faoliyatida qadriyatlarni hayotiy mezon sifatida namoyon etadigan har tomonlama barkamol shaxsni voyaga yetkazishdan iborat.

Har bir o‘quv fanining mazmuni o‘quvchilarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirish hamda mustahkamlashga xizmat qilishi lozim.

Umumiy o‘rta ta’lim tashkilotlarida o‘quv mashg‘ulotlari jarayonida o‘quvchilarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirish bo‘yicha metodik tavsiyalar

Ta’lim va tarbiyaning integratsiyasi prinsipi: Davlat ta’lim standartlari hamda Milliy o‘quv dasturiga muvofiq, o‘quv va darsdan tashqari faoliyatning o‘zaro uzviy bog‘liqligi ta’minlanadi. Bunda ta’lim jarayoni o‘quvchilarda shaxsiy (shaxsga oid) kompetensiyalarni, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni hamda ta’lim dasturida belgilangan kutilayotgan natijalarni shakllantirishga yo‘naltiriladi.

Umumiy o‘rta ta’lim dasturi

1. Mazkur metodik tavsiyalar umumiy o‘rta ta’lim tashkilotlarida o‘quvchilarni ta’lim jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalashni tashkil etish to‘g‘risidagi nizomni ishlab chiqish uchun metodik asos sifatida xizmat qilishi mumkin.
2. O‘quvchilarda darsdan tashqari faoliyat jarayonida milliy va umuminsoniy ma’naviy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirish bo‘yicha metodik tavsiyalar
3. Umumiy o‘rta ta’lim tashkilotlari o‘quvchilarida milliy va umuminsoniy ma’naviy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirish bo‘yicha metodik tavsiyalar

Iqtibos

Ta’lim so‘z va o‘rganish bilan, tarbiya esa amaliyot va tajriba bilan amalga oshiriladi.

Abu Nasr Farobiy

UMUMIY TA’LIM DASTURINI O‘ZLASHTIRISHDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUVNI AMALGA OSHIRISH VA TAYANCH KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH

Iqtibos

“Har zamonni(ng) ilmi, hikmati va parvarishi boshqadir. Modomiki, har bola, ya’ni har kimni(ng) zamoni, otasi zamonindan boshqa bo‘lsa va har otag‘a o‘z farzandini kelar zamon uchun va kelar zamong‘a muvofiq suvratda tarbiya va ta’lim etmog‘i lozim bo‘lsa, biz na uchun kelar zamon emas, balki hozirgi va bu kungi zamon va soatimizdagi ilm va fanlarni bolalarimizg‘a o‘rgatmaymiz”.

Mahmudxo‘ja Behbudiy

Fanlararo ta’lim natijalari — o‘quvchilarning turli o‘quv fanlarini o‘rganish jarayonida shakllanadigan hamda o‘quv va hayotiy vaziyatlarda samarali qo‘llaniladigan umumiy faoliyat usullari, bilim va kompetensiyalar majmuasidir.

Mamlakatimizda ta’lim mazmunini modernizatsiya qilishning ustuvor yo‘nalishlaridan biri kompetensiyaviy yondashuvni amaliyotga joriy etish hisoblanadi. Mazkur yondashuvning asosiy maqsadi o‘quvchilarda faqat nazariy bilimlarni shakllantirish emas, balki ularni turli hayotiy vaziyatlarda mustaqil va samarali qo‘llay olish kompetensiyalarini rivojlantirishdan iborat.

Kompetensiyaviy yondashuv pedagogdan o‘quvchilar bilan shunday ta’lim jarayonini tashkil etishni talab etadiki, bunda o‘quvchi bilimni tayyor holatda qabul qiluvchi emas, balki uni izlovchi, tahlil qiluvchi, amaliyotda qo‘llovchi va yangi vaziyatlarga moslashtira oluvchi faol shaxs sifatida shakllanadi. Natijada o‘quvchilar egallagan bilim, ko‘nikma va malakalarini turli fanlarda, kundalik hayotda hamda kelgusidagi kasbiy faoliyatida samarali qo‘llash imkoniyatiga ega bo‘ladi.

KOMPETENSIYAVIY YONDASHUVNI AMALGA OSHIRISH JARAYONIDA O‘QUVCHILARDA QUYIDAGI TAYANCH KOMPETENSIYALAR IZCHIL RIVOJLANTIRILADI:

- mustaqil va tanqidiy fikrlash;
- muammolarni tahlil qilish va samarali yechim topish;
- axborotni izlash, saralash, tahlil qilish va undan oqilona foydalanish;
- og‘zaki va yozma muloqot madaniyatini rivojlantirish;
- jamoada ishlash va samarali hamkorlik qilish;
- o‘z faoliyatini rejalashtirish, nazorat qilish va baholash;
- mustaqil ta’lim olish hamda uzluksiz o‘zini rivojlantirish.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, tayanch kompetensiyalari rivojlangan o‘quvchilar umumiy ta’lim dasturlarini muvaffaqiyatli o‘zlashtiradi, o‘quv faoliyatini samarali tashkil etadi, murakkab vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qila oladi hamda o‘z fikrini asosli ravishda ifodalash ko‘nikmalariga ega bo‘ladi. Bunday o‘quvchilarda o‘z-o‘zini boshqarish, vaqtni oqilona taqsimlash, mas’uliyatni his etish va umrbod ta’lim olishga tayyorlik ham yuqori darajada shakllanadi.

Kompetensiyaviy yondashuvni samarali amalga oshirish faqat dars jarayoni bilan chekla qolmaydi. Dars va darsdan tashqari faoliyatning uzviyligi, loyiha va tadqiqot ishlari, am mashg‘ulotlar, ijtimoiy loyihalar, to‘garaklar, tanlovlar, ekskursiyalar hamda jamoaviy tadbi o‘quvchilarning bilimlarini amaliy faoliyat bilan bog‘lashga xizmat qiladi. Aynan shu jarayo o‘quvchilar milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalanadi, fuqar mas’uliyati, vatanparvarlik, tashabbuskorlik va ijtimoiy faollik kabi fazilatlarni rivojlantiradi.

O‘zbekiston xalq pedagogikasi hamda jadid ma’rifatparvarlarining pedagogik qarash kompetensiyaviy yondashuvning mazmuni bilan hamohangdir. Abdulla Avloniy pedago qarashlarida har bir bolaning qobiliyati va iste’dodini rivojlantirish, uni komil inson tarbiyalash ta’limning muhim vazifalaridan biri sifatida e’tirof etiladi. Shu bois ta’lim jarayoni bir o‘quvchining qobiliyati, qiziqishi va ehtiyojlarini hisobga olgan holda tashkil etilishi zarur.

Kompetensiyaviy yondashuvni sifatli amalga oshirish pedagoglarni zamonaviy meto resurslar bilan ta’minlashni, ularning kasbiy kompetensiyalarini muntazam rivojlantirishni han uzluksiz ilmiy-metodik qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirishni talab etadi. Bu esa ta sifati va samaradorligini oshirish, o‘quvchilarning XXI asr ko‘nikmalarini egallashi hamda ul hayotga muvaffaqiyatli tayyorlashning muhim omili hisoblanadi.

Ilova

Ta’limni rivojlantirish respublika ilmiy-metodik markazi tomonidan pedagoglarning kasbiy faoliyatini metodik jihatdan qo‘llab-quvvatlash maqsadida tayyorlangan metodik qo‘llanmalar, tavsiyalar va boshqa o‘quv-metodik resurslar **YAGONA RAQAMLI TA’LIM RESURSLARI VA XIZMATLARI PORTALI**ga joylashtirilgan bo‘lib, ulardan ta’lim jarayonida samarali foydalanish tavsiya etiladi.

4K ko‘nikmalarini baholash rubrikalari

Ta’lim oluvchilarda hayotiy ko‘nikmalarni rivojlantirishning innovatsion modellari

Inklyuziv ta’limda korreksion rivojlantiruvchi mashg‘ulotlar

TA’LIM DASTURINI O‘ZLASHTIRISHNING FAN NATIJALARIGA ERISHISH VA ULARNI BAHOLASH TIZIMI

UMUMIY O‘RTA TA’LIM MAKTABLARIDA O‘QUV FANLARINI O‘QITISHNI METODIK QO‘LLAB-QUVVATLASH

Iqtibos

Didaktika bugungi kunda faqat bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish bilan cheklanib qolmasligi lozim. Uning asosiy vazifasi o‘quvchilarning har tomonlama rivojlanishini ta’minlaydigan ta’lim jarayonini ilmiy-pedagogik asosda tashkil etishdir. Shu bois ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladigan yangi didaktik tamoyillar, qoidalar va pedagogik talablarni ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

L. V. Zankov

Maktab direktorining muhim vazifalaridan biri o‘quv fanlari o‘qituvchilarini metodik jihatdan qo‘llab-quvvatlashni samarali tashkil etishdan iborat. O‘quvchilarga berilayotgan ta’lim sifati, avvalo, o‘qituvchilarning kasbiy mahorati va ta’lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy tamoyillarini chuqur bilishiga bog‘liq. Shuningdek, ularning mazkur bilimlarga tayangan holda zamonaviy o‘qitish metodlari, pedagogik texnologiyalar va ta’lim vositalarini samarali qo‘llay olishi ham muhim ahamiyatga ega. Aynan shu omillar o‘quvchilarda bilim olishga qiziqish, yangi narsalarni o‘rganishga intilish hamda maktabga muntazam va ishtiyoq bilan kelish motivatsiyasini shakllantiradi.

Muhim

- Davlat ta’lim standartlari va Milliy o‘quv dasturini joriy etish bilan bog‘liq dolzarb masalalarni pedagogik jamoa bilan muhokama qilish.
- Metodik birlashmalar faoliyatini samarali tashkil etish.
- Pedagogik jamoani «Umumiy o‘rta ta’limning yagona mazmuni» internet-portali bilan tanishtirish.

YAGONA RAQAMLI TA’LIM RESURSLARI VA XIZMATLARI PORTALI ORQALI O‘QITUVCHILARNI METODIK QO‘LLAB-QUVVATLASH

O‘QITUVCHILARNI METODIK QO‘LLAB-QUVVATLASH

Ta’limni rivojlantirish bo‘yicha ilmiy-metodik markazi o‘qituvchilarni har tomonlama qo‘llab-quvvatlaydi. “Yagona raqamli ta’lim resurslari va xizmatlari portali”da har bir o‘qituvchi o‘zi o‘qitayotgan fan bo‘yicha zarur metodik materiallardan foydalanishi mumkin.

PORTALNING METODIK IMKONIYATLARI QUYIDAGI YO‘NALISHLARNI QAMRAB OLADI:

- o‘quv-uslubiy qo‘llanmalar va metodik tavsiyalar;
- interfaol ta’lim resurslari va multimedia vositalari;
- virtual laboratoriyalar va simulyatsiyalar;
- STEM mashg‘ulotlarining raqamli resurslari;
- xalqaro baholash dasturlari (PISA, TIMSS, PIRLS va boshqalar) bo‘yicha raqamli resurslar;
- ta’lim ishtirokchilari uchun interfaol o‘quv kurslari;
- zamonaviy pedagogik dasturiy vositalar va yordamchi ilovalar;
- pedagoglarni kasbiy rivojlantirishni qo‘llab-quvvatlovchi metodik materiallar (Metodik marafon, Meet Up va boshqalar);
- ta’limga oid me’yoriy-huquqiy hujjatlar;
- raqamli ta’limning izohli lug‘ati;
- ta’lim tizimidagi axborot tizimlari va raqamli platformalar;
- konferensiyalar, ilmiy maqolalar va ilg‘or pedagogik tajribalar bazasi.

Mazkur resurslar boshlang‘ich, tayanch va umumiy o‘rta ta’lim bosqichlarida faoliyat yuritayotgan pedagoglar uchun mo‘ljallangan

ILMIY-METODIK SEMINARLAR (METODIK MARAFONLAR)

Pedagoglarni boshlang‘ich, tayanch va umumiy o‘rta ta’lim bosqichlarida ilmiy-metodik jihatdan qo‘llab-quvvatlash maqsadida Ta’limni rivojlantirish respublika ilmiy-metodik markazi tomonidan har chorak yakunida o‘quv fanlarini o‘qitishning dolzarb masalalariga bag‘ishlangan “Metodik marafon” ilmiy-metodik seminarlari tashkil etiladi.

Metodik marafonlarda pedagoglar real vaqt rejimida ishtirok etishlari yoki seminarlarning videoyozuvlarini keyinchalik tomosha qilishlari mumkin. Shuningdek, jonli efir davomida ma’ruzachilarga savollar berish, mutaxassislarning tavsiyalarini olish hamda seminar yakunida taqdimot materiallari va boshqa metodik resurslarni yuklab olish imkoniyati yaratiladi.

METODIK MARAFONLAR DOIRASIDA QUYIDAGI MASALALAR MUHOKAMA QILINADI:

- O‘quv dasturlariga kiritilgan yangi mazmuniy komponentlar hamda ular asosida belgilangan ta’lim natijalariga erishishning samarali usullari;
- Kompetensiyaviy yondashuv asosida ta’lim jarayonini tashkil etishning zamonaviy metodlari;
- O‘quv dasturlarini amalga oshirish jarayonida pedagoglar duch kelishi mumkin bo‘lgan muammolar va ularni bartaraf etishning amaliy yechimlari;
- Ta’lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalar, raqamli ta’lim resurslari va baholash vositalaridan samarali foydalanish bo‘yicha metodik tavsiyalar;
- Pedagogik tajribalarni ommalashtirish hamda ilg‘or amaliyot namunalarini joriy etish masalalari.

METODIK VIDEODARSLAR

“Yagona raqamli ta’lim resurslari va xizmatlari portali”da Ta’limni rivojlantirish respublika ilmiy-metodik markazi tomonidan tayyorlangan metodik videodarslar joylashtirilgan. Mazkur videodarslar umumiy o‘rta ta’lim mazmunini takomillashtirish, Davlat ta’lim standartlari hamda Milliy o‘quv dasturi talablarini amaliyotga samarali joriy etishni metodik jihatdan qo‘llab-quvvatlash maqsadida ishlab chiqilgan.

Metodik videodarslar amaliyotchi o‘qituvchilar hamda ta’lim nazariyasi, metodikasi va tarbiya yo‘nalishidagi mutaxassislarning hamkorlikdagi ijodiy faoliyati mahsuli hisoblanadi.

BAHOLASH TIZIMI

Davlat ta’lim standartlariga muvofiq, ta’lim tashkilotida o‘quvchilarning ta’lim yutuqlarini baholash tizimi tizimli-faoliyatga yo‘naltirilgan, darajali hamda kompleks yondashuvlar asosida tashkil etiladi.

O‘quvchilarning o‘quv yutuqlarini nazorat qilish, ularni tekshirish va baholash ta’lim-tarbiya jarayonining mazmuni, metodlari, vositalari hamda o‘quv faoliyatini tashkil etish shakllari bilan bir qatorda uning eng muhim tarkibiy qismlaridan biridir.

Baholash o‘quvchilarning individual ta’lim natijalarini rejalashtirilgan ta’lim natijalari bilan taqqoslash va ularning muvofiqligini aniqlash jarayoni sifatida qaraladi. Baholash yakunida o‘quvchining erishgan natijasining qiymati, darajasi va ahamiyati to‘g‘risidagi pedagogik xulosa shakllantiriladi. Ushbu xulosa ball yoki baho ko‘rinishida ifodalanadi.

Baholash axborot berish, ta’limiy, tarbiyaviy, motivatsion-rag‘batlantiruvchi, yo‘naltiruvchi va boshqa muhim funksiyalarni bajaradi. Baholashning aniqligi, xolisligi va to‘liqligi belgilangan ta’lim maqsadlariga erishish darajasini aniqlash, shuningdek, pedagogik hamda boshqaruv qarorlarini takomillashtirish uchun ishonchli asos bo‘lib xizmat qiladi.

Baholash pedagogning samarali pedagogik vositalaridan biridir. Baholash natijalarini ta’lim jarayonida hisobga olish o‘qituvchiga samarali metod va usullarni tanlash hamda qo‘llash, ta’limni individuallashtirish va uning sifatini oshirish imkonini beradi.

Ta’lim natijalariga yo‘naltirilgan baholash tizimi samarali teskari aloqani ta’minlashga xizmat qiladi. Bunda o‘quvchilarning baholash jarayonidagi faol ishtiroki muhim ahamiyat kasb etadi.

Turli o‘quv fanlari bo‘yicha baholash tizimiga oid metodik qo‘llanmalar tayyorlanishi bilan ular «Yagona raqamli ta’lim resurslari va xizmatlari portali» ning «Raqamli ta’lim resurslari» bo‘limiga bosqichma-bosqich joylashtirib boriladi.

STEM MASHG‘ULOTLARINING RAQAMLI RESURSLARI BO‘YICHA METODIK TAVSIYALAR

Ta’limni rivojlantirish respublika ilmiy-metodik markazi tomonidan ishlab chiqilgan STEM mashg‘ulotlarining raqamli resurslarida boshlang‘ich ta’lim bosqichida STEM faoliyatini tashkil etish tartibi hamda uning asosiy yondashuvlari batafsil yoritilgan.

“STEM mashg‘ulotlarining raqamli resurslari” bo‘limi pedagoglarni STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) yondashuvi asosida dars va darsdan tashqari mashg‘ulotlarni tashkil etishda metodik jihatdan qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiladi. Mazkur bo‘limda o‘quvchilarning ilmiy-tadqiqotchilik, muhandislik tafakkuri, kreativ fikrlash, muammolarni hal etish va loyihaviy faoliyat kompetensiyalarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan raqamli ta’lim resurslari jamlangan.

BO‘LIMNING ASOSIY MAQSADLARI QUYIDAGILARDAN IBORAT:

1. Pedagoglarni STEM ta’limi metodologiyasi asosida dars va darsdan tashqari mashg‘ulotlarni tashkil etish bo‘yicha metodik jihatdan qo‘llab-quvvatlash.
2. Tabiiy fanlar, texnologiya, muhandislik va matematika fanlarini integratsiyalashgan holda o‘qitish uchun zamonaviy raqamli ta’lim resurslari, virtual laboratoriyalar, interfaol topshiriqlar hamda amaliy loyiha namunalari bilan ta’minlash.
3. O‘quvchilarda XXI asr ko‘nikmalarini, jumladan tanqidiy va kreativ fikrlash, muammolarni hal etish, tadqiqotchilik, hamkorlikda ishlash, raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish hamda muhandislik loyihalarini ishlab chiqish kompetensiyalarini rivojlantirishga ko‘maklashish.

Mazkur bo‘limdagi resurslar pedagoglarga STEM mashg‘ulotlarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida rejalashtirish, amaliy tajribalar va loyihalarni tashkil etish, fanlararo integratsiyani ta’minlash hamda o‘quvchilarning amaliy va tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirishda metodik yordam beradi.

STEM mashg‘ulotlarining raqamli resurslari bo‘limida o‘quvchilarda ilmiy-tadqiqotchilik, muhandislik tafakkuri, kreativ fikrlash, muammolarni hal etish hamda fanlararo kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiluvchi raqamli ta’lim resurslari jamlangan. Mazkur resurslar Davlat ta’lim standartlari, Milliy o‘quv dasturi hamda o‘quv fanlari bo‘yicha o‘quv dasturlarida belgilangan ta’lim natijalariga erishishni qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

MAZKUR BO‘LIMDA QUYIDAGI YO‘NALISHLAR BO‘YICHA METODIK VA RAQAMLI MATERIALLAR TAQDIM ETILGAN:

- STEM ta’limini tashkil etishning metodik asoslari;
- Fanlararo integratsiyaga asoslangan dars va mashg‘ulot ishlanmalari;
- Virtual laboratoriyalar va raqamli simulyatsiyalar;
- Muhandislik loyihalari va konstruktorlik faoliyatiga oid amaliy topshiriqlar;
- Tadqiqotchilik faoliyatini tashkil etish bo‘yicha metodik tavsiyalar;
- Interfaol ta’lim resurslari va multimedia materiallari;
- STEM mashg‘ulotlarini rejalashtirish va baholash bo‘yicha tavsiyalar.

O‘QUV FANLARINI O‘QITISHNING METODIK TA’MINOTI

Iqtibos

O‘quvchi o‘rganilayotgan mazmunni o‘z bilish faoliyati orqali idrok etib, anglab va o‘zlashtirmaguncha, unga hech narsani o‘rgatib bo‘lmaydi. Shu bois ta’lim o‘quvchilarning bilish faoliyatini boshqarishni hamda ularni ushbu faoliyatni mustaqil amalga oshirishga tayyorlashni nazarda tutadi.

I. Ya. Lerner

BOSHLANG‘ICH TA’LIM STANDARTI

Boshlang‘ich ta’lim umumiy o‘rta ta’limning birinchi bosqichi bo‘lib, o‘quvchilarning shaxs sifatida kamol topishi, bilishga bo‘lgan qiziqishi, mustaqil fikrlashi hamda tayanch kompetensiyalarining shakllanishi uchun zarur poydevorni yaratadi. Mazkur bosqichda o‘quvchilarning yosh va psixofiziologik xususiyatlari hisobga olingan holda bilim, ko‘nikma va malakalarni egallash bilan bir qatorda ularni amaliy faoliyatda qo‘llash ko‘nikmalari rivojlantiriladi.

Boshlang‘ich ta’lim dasturini o‘zlashtirish bo‘yicha o‘quv fanlari natijalari fan sohalari mazmunining o‘ziga xos jihatlari hamda ular tarkibiga kiruvchi o‘quv fanlari xususiyatlarini hisobga olgan holda belgilanadi. Mazkur natijalar o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va malakalarini o‘quv vaziyatlarida hamda real hayotiy sharoitlarda qo‘llashga, shuningdek, ta’limning keyingi bosqichida muvaffaqiyatli ta’lim olishga yo‘naltirilgan.

BOSHLANG‘ICH TA’LIMNING ASOSIY VAZIFALARI QUYIDAGILARDAN IBORAT:

- O‘quvchilarning shaxsiy, ijtimoiy va o‘quv faoliyatiga oid tayanch kompetensiyalarini shakllantirish;
- O‘qish, yozish, hisoblash va muloqot qilishning zarur boshlang‘ich ko‘nikmalarini rivojlantirish;
- Mustaqil fikrlash, kuzatish, taqqoslash, tahlil qilish va oddiy xulosalar chiqarish ko‘nikmalarini rivojlantirish;
- Ona tilida og‘zaki va yozma nutqni rivojlantirish hamda xorijiy tillarni o‘rganishga qiziqishni shakllantirish;
- Milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, Vatanga muhabbat, mehnatsevarlik va mas’uliyat tuyg‘ularini rivojlantirish;
- Sog‘lom turmush tarzi va ekologik madaniyatning boshlang‘ich elementlarini
- shakllantirish;
- O‘quvchilarning ijodiy qobiliyatlari va individual iste’dodlarini rivojlantirish.

TAYANCH O‘RTA TA’LIM STANDARTI

Tayanch o‘rta ta’lim umumiy o‘rta ta’limning asosiy bosqichi bo‘lib, o‘quvchilarda tayanch va fanga oid kompetensiyalarni izchil rivojlantirish, mustaqil ta’lim olishga tayyorlash hamda keyingi ta’lim bosqichiga puxta tayyorlashga xizmat qiladi.

Tayanch o‘rta ta’lim dasturini o‘zlashtirish natijasida o‘quv fanlari bo‘yicha kutilayotgan ta’lim natijalari fan sohalarining mazmuni va ularning o‘ziga xos xususiyatlari hisobga olingan holda belgilanadi. Mazkur natijalar o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va malakalarini o‘quv faoliyatida hamda real hayotiy vaziyatlarda mustaqil va samarali qo‘llashga, shuningdek, ta’limning keyingi bosqichida muvaffaqiyatli o‘qishni davom ettirishga yo‘naltirilgan.

TAYANCH O‘RTA TA’LIMNING ASOSIY VAZIFALARI QUYIDAGILARDAN IBORAT:

- Intellektual, ma’naviy va jismonan barkamol shaxsni tarbiyalash;
- O‘quvchilarni vatanparvarlik, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sadoqat ruhida tarbiyalash, ularda tarixiy merosga hurmat, milliy g‘urur va fuqarolik mas’uliyatini shakllantirish;
- Shaxsiy, ijtimoiy, fuqarolik, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni singdirish;
- Tanqidiy va ijodiy fikrlash, hamkorlikda ishlash, samarali muloqot qilish, muammolarni hal etish, raqamli va texnologik savodxonlik hamda ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish;
- Keyingi ta’lim bosqichi uchun zarur bo‘lgan bilim va kompetensiyalarni shakllantirish, jumladan, ona tili va xorijiy tillarda samarali muloqot qilish, o‘qish, matematik, moliyaviy, tabiiy-ilmiy va texnologik savodxonlikni rivojlantirish;
- Ekologik madaniyatni shakllantirish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va atrof-muhitni asrashga mas’uliyatli munosabatni rivojlantirish;
- Sog‘lom turmush tarziga oid bilim va ko‘nikmalarni rivojlantirish;
- O‘quvchilarni kasb-hunarga yo‘naltirish hamda ta’limning keyingi bosqichiga tayyorlash.

UMUMIY O‘RTA TA’LIM STANDARTI

Umumiy o‘rta ta’lim shaxsning intellektual, ma’naviy-axloqiy, jismoniy va ijtimoiy rivojlanishini ta’minlash, zamonaviy jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi uchun zarur bo‘lgan tayanch va fanga oid kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan.

Umumiy o‘rta ta’lim dasturini o‘zlashtirish natijasida o‘quv fanlari bo‘yicha kutilayotgan ta’lim natijalari fan sohalari mazmunining o‘ziga xos jihatlari hamda ular tarkibiga kiruvchi muayyan o‘quv fanlari xususiyatlarini hisobga olgan holda belgilanadi. Mazkur natijalar o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va malakalarini o‘quv faoliyati hamda real hayotiy vaziyatlarda qo‘llashga, shuningdek, ta’limning keyingi bosqichida muvaffaqiyatli o‘qishni davom ettirishga yo‘naltirilgan.

UMUMIY O‘RTA TA’LIMNING ASOSIY VAZIFALARI QUYIDAGILARDAN IBORAT:

- O‘quvchilarda uzluksiz ta’lim olish va umrbod o‘qish ko‘nikmalarini rivojlantirish;
- Tayanch va fanga oid kompetensiyalarni bosqichma-bosqich shakllantirish hamda rivojlantirish;
- Tanqidiy, mantiqiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish;
- Axborot bilan ishlash, media va raqamli savodxonlikni rivojlantirish;
- Milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, fuqarolik pozitsiyasi, vatanparvarlik va ijtimoiy mas’uliyatni shakllantirish;
- Sog‘lom turmush tarzi, ekologik madaniyat va xavfsiz hayot faoliyati ko‘nikmalarini rivojlantirish;
- O‘quvchilarni kasbiy faoliyat va oliy ta’limning keyingi bosqichlariga tayyorlash.

Umumiy o‘rta ta’lim dasturida nazarda tutilgan o‘quv fanlari bo‘yicha kutilayotgan ta’lim natijalarini bazaviy va chuqurlashtirilgan darajalarda o‘zlashtirishga qo‘yiladigan talablar ta’lim mazmunining izchilligi va yaxlitligini ta’minlaydi. Mazkur talablar o‘quvchilarga fanlarni chuqurlashtirilgan darajada, individual o‘quv rejalari asosida, shuningdek, elektron ta’lim va masofaviy ta’lim texnologiyalaridan foydalangan holda o‘rganish imkoniyatini yaratadi.

Umumiy o‘rta ta’lim standartlari ta’limning barcha bosqichlarida o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarini uzviy rivojlantirishni ta’minlaydi hamda ularni zamonaviy jamiyat va mehnat bozorining talablariga mos, mustaqil fikrlaydigan, mas’uliyatli va raqobatbardosh shaxs sifatida kamol toptirishga xizmat qiladi.

O‘quv fanlari bo‘yicha ta’lim natijalari asosiy ta’lim dasturini o‘zlashtirish yuzasidan bazaviy va chuqurlashtirilgan darajalar uchun alohida belgilanadi. Davlat ta’lim standarti asosiy ta’lim dasturini o‘zlashtirish natijasida egallanishi lozim bo‘lgan ijtimoiy tajriba elementlarini (bilim, ko‘nikma va malakalar, muammolarni hal etish hamda ijodiy faoliyat tajribasi) belgilaydi. Bunda ta’limning fundamental xususiyatini saqlash zarurati, o‘rganilayotgan o‘quv fanlarining o‘ziga xosligi inobatga olinadi hamda ta’lim oluvchilarning, avvalo, umumiy ta’lim va umumiy madaniy tayyorgarligini ta’minlash ko‘zda tutiladi. Asosiy ta’lim dasturini o‘zlashtirish bo‘yicha o‘quv fanlari bo‘yicha ta’lim natijalari bazaviy darajada, asosan, o‘quvchilarning umumiy ta’lim va umumiy madaniy tayyorgarligini ta’minlashga yo‘naltiriladi.

Asosiy ta’lim dasturini o‘zlashtirish bo‘yicha o‘quv fanlari bo‘yicha ta’lim natijalari chuqurlashtirilgan darajada, asosan, o‘quvchilarni keyingi kasbiy ta’limga tayyorlash, ularning individual qobiliyatlarini rivojlantirish, fan asoslarini, tizimli bilimlarni hamda mazkur o‘quv faniga xos bo‘lgan faoliyat usullarini bazaviy kursga nisbatan chuqurroq o‘zlashtirishni ta’minlashga yo‘naltiriladi.

Asosiy ta’lim dasturini o‘zlashtirish bo‘yicha o‘quv fanlari bo‘yicha ta’lim natijalari o‘quvchilarga keyinchalik kasbiy ta’limni muvaffaqiyatli davom ettirish va kasbiy faoliyatni samarali amalga oshirish imkonini ta’minlashi lozim.

TA’LIM JARAYONINI TASHKILIY-METODIK TA’MINLASH (UMUMIY METODIK TAVSIYALAR)

Ta’lim jarayonining qanday tashkil etilganligi o‘quvchilar olayotgan ta’lim sifati, ularning o‘qishdagi muvaffaqiyati hamda bilim olishga bo‘lgan qiziqish va intilishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Ushbu bo‘limda ta’lim jarayonini samarali tashkil etishga oid asosiy metodik tavsiyalar jamlangan. “Yagona raqamli ta’lim resurslari va xizmatlari portali”dagi metodik tavsiyalar bo‘limi ta’lim tashkilotlari rahbarlari va ma’muriyati vakillarining dolzarb ehtiyoj hamda so‘rovlaridan kelib chiqib muntazam ravishda yangi materiallar bilan boyitib boriladi.

Umumiy o‘rta ta’lim tashkilotlarida o‘quvchilarning uy vazifalarini tashkil etish bo‘yicha metodik tavsiyalar

Ilova

Ta’lim jarayoni o‘quv rejalari va o‘quv dasturlari asosida tashkil etiladi. Uni amalga oshirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, innovatsion o‘qitish usullari hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish nazarda tutiladi.

Mazkur metodik tavsiyalarda uy vazifalarini tashkil etishga oid asosiy atamalar va ularning ta’riflari, shuningdek, umumiy o‘rta ta’lim tashkilotlarida o‘quvchilarning uy vazifalarini tashkil etish hamda tartibga solishning tavsiya etiladigan tartibi bayon etilgan.

Uy vazifasi deganda pedagog tomonidan rejalashtirilgan hamda o‘quvchilarning ta’lim natijalariga erishishini ta’minlash maqsadida ular tomonidan mustaqil ravishda yoki ota-onalari (qonuniy vakillari) ishtirokida bajariladigan o‘quv faoliyati tushuniladi.

O‘quvchilarning uy vazifasi mazmunini uy topshiriqlari tashkil etadi.

Uy topshiriqlari — pedagog tomonidan maxsus tanlab olingan yoki ishlab chiqilgan hamda o‘quvchilarning darsdan tashqari vaqtda mustaqil, juftlikda, guruhda yoki ota-onalari (qonuniy vakillari) bilan hamkorlikda bajarishi uchun mo‘ljallangan o‘quv topshiriqlaridir.

Iqtibos

Shuni doimo yodda tutish kerakki, o‘quvchiga faqat muayyan bilimlarni berish bilangina cheklanib qolmasdan, unda yangi bilimlarni mustaqil egallash istagi va qobiliyatini ham rivojlantirish zarur.

K. D. Ushinskiy

O‘quvchilarning mashg‘ulotlarga mustaqil tayyorgarlik ko‘rishi hamda pedagog tomonidan ta’lim dasturi doirasida darsdan tashqari vaqtda bajarish uchun berilgan uy topshiriqlarini bajarishi uy sharoitida yoki boshqa sharoitlarda, shu jumladan raqamli ta’lim muhitida amalga oshiriladi.

Mazkur faoliyat o‘quvchilarning yozma va og‘zaki, amaliy va ijodiy, loyiha hamda tadqiqot xarakteridagi topshiriqlarni bajarishini nazarda tutadi. Ushbu topshiriqlar dars jarayonida shakllantirilgan o‘quv faniga oid bilim va ko‘nikmalarni, universal o‘quv harakatlarini takomillashtirish, rivojlantirish hamda amaliyotda qo‘llashga xizmat qiladi. Shuningdek, ular ishchi o‘quv dasturida belgilangan kutilayotgan ta’lim natijalariga muvofiq o‘quv, o‘quv-bilish va o‘quv-amaliy vazifalarni samarali hal etishga yo‘naltiriladi.

Uy vazifasining asosiy maqsadi o‘quvchilarda mustaqil o‘qish faoliyatini shakllantirish, shuningdek, butun hayoti davomida zarur bo‘ladigan mustaqil o‘rganish va o‘z-o‘zini rivojlantirish ko‘nikmalarini rivojlantirishdan iborat.

Uy vazifalarini tashkil etishda faqat o‘quv faniga oid maqsadlarni ko‘zlash bilan cheklanib qolmasdan, o‘quvchilarning mustaqil faoliyati jarayonida davlat ta’lim standartlari hamda o‘quv fanlarining ishchi o‘quv dasturlarida belgilangan shaxsiy, metapredmet va o‘quv fanlari bo‘yicha ta’lim natijalariga erishishni ham ta’minlash zarur.

Muhim

Ta’til davrida o‘quvchilarga uy topshiriqlarini bermaslik tavsiya etiladi. Yozgi ta’til davomida esa o‘quvchilarga mustaqil o‘qish uchun tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxatini tavsiya etish maqsadga muvofiq.

Sinflar	Uy vazifalarini bajarish vaqti
1	Ko‘pi bilan 1 soat
2-3	Ko‘pi bilan 1.5 soat
4-5	Ko‘pi bilan 2 soat
6—8	Ko‘pi bilan 2.5 soat
9-11	Ko‘pi bilan 3 soat

Uy vazifasining tavsiya etilgan hajmi dars jarayonida bajarilgan ish hajmining yarmidan oshmasligi lozim.

Ko‘p beriladigan savollar

1. 1-sinfda uy vazifasi berish mumkinmi?

Amaldagi sanitariya-gigiyena talablariga muvofiq, 1-sinf o‘quvchilariga uy vazifasi berishga ruxsat etiladi. Bunda uy vazifalarini bajarish uchun ajratiladigan umumiy vaqt 1 soatdan oshmasligi lozim. Uy topshiriqlarining mazmuni, turi va bajarish shakli pedagog tomonidan o‘quvchilarning bilim darajasi, yosh xususiyatlari hamda o‘quv fanining o‘ziga xos jihatlari inobatga olingan holda belgilanadi.

2. Darsdan so‘ng uy vazifasi bermaslik mumkinmi?

Ha. Agar pedagog o‘quvchilarning o‘rganilgan mavzuni yetarli darajada o‘zlashtirganiga ishonch hosil qilgan bo‘lsa, har bir darsdan keyin uy vazifasi berilishi shart emas. Shu bilan birga, ayrim o‘quv fanlarini o‘qitish jarayonini uy vazifalarini bermasdan ham tashkil etish mumkin (masalan, Jismoniy tarbiya, Tasviriy san’at, Musiqa fanlari).

3. Kasalligi sababli darslarda ishtirok etmagan o‘quvchilar uy vazifalarini bajarishi shartmi?

Kasalligi sababli darslarda qatnasha olmagan o‘quvchilar uy vazifalarini bajarishdan ozod etilishi mumkin. Ko‘p vaqt va mehnat talab etadigan uy topshiriqlarini (masalan, insho, ma’ruza) bajarish uchun o‘quvchilarga kamida 7 (yetti) kalendar kuni ajratiladi.

Mazkur metodik tavsiyalardan ta’lim tashkilotlarida uy vazifalarini tashkil etish tartibi to‘g‘risidagi nizomni ishlab chiqishda foydalanish mumkin.

O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida’gi Qonuniga muvofiq, umumiy o‘rta ta’lim o‘quvchining shaxs sifatida shakllanishini, yuksak muomala madaniyatiga ega bo‘lishini, millatlararo totuvlik va bag‘rikenglik tamoyillariga amal qilishini hamda davlat tilini puxta egallashini ta’minlashga yo‘naltirilgan.

Iqtibos

Har bir millatning dunyoda borlig‘ini ko‘rsatadurgan oyinai hayoti til va adabiyotidur. Milliy tilni yo‘qotmak millatning ruhini yo‘qotmakdur.

Abdulla Avloniy

Og‘zaki nutq — tovush orqali ifodalanadigan va talaffuz qilinadigan nutq.

Yozma nutq — fikrlarni yozma (grafik) shaklda ifodalash va idrok etish bilan bog‘liq nutq.

Yagona nutqiy tartib — ta’lim tashkilotida o‘quvchilar, pedagoglar hamda boshqa xodimlarning og‘zaki va yozma nutqiga qo‘yiladigan yagona talablar majmui.

Tilshunoslikda til va uslub sofligi so‘zlarni cheklashda emas, balki ularning o‘rinli va mutanosib qo‘llanishida namoyon bo‘ladi.

Metodik tavsiyalarda o‘quvchilarning og‘zaki va yozma nutqiga qo‘yiladigan yagona talablar, ushbu yagona talablarni amalga oshirish tartibi bayon etilgan, shuningdek, yagona talablarni amalga oshirishning o‘quv-metodik ta’minoti taqdim etilgan.

O‘QUVCHILARNING OG‘ZAKI VA YOZMA NUTQI ZAMONAVIY ADABIY TILNING ME’YORLARIGA BO‘YSUNADI:

Tilimizning boyib borishiday muhim va zaruriy jarayonda so‘z o‘zlashtirishda muayyan me’yor va chegara bo‘lishi, yangi so‘zlar yasashda o‘zbek tilining o‘ziga xos qonuniyatlarini nazardan qochirmaslik. Aks holda bu boradagi harakatlar ijobiy natijalarga olib kelmaydi.

Ilova

Nizomiddin Mahmudov, O‘zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi O‘zbek tili, adabiyoti va folklori instituti direktori (“Jadid” gazetasi, 2024-yil 18-oktyabr, 43-son)

Muhim

Pedagog xodimlar o‘z o‘quv fanini o‘qitish jarayonida o‘quvchilarning og‘zaki va yozma nutqini rivojlantirishga e’tibor qaratadi, ularning nutqini to‘g‘rilab boradi!

TA’LIM TASHKILOTLARIDA O‘QUVCHILARNING LOYIHA VA TADQIQOT FAOLIYATINI TASHKIL ETISH BO‘YICHA METODIK TAVSIYALAR

O‘quvchilarning loyiha-tadqiqot faoliyatini tashkil etish

Tayanch o‘rta ta’lim bosqichida o‘quvchilarda tayanch va fanga oid kompetensiyalarni shakllantirishning samarali vositalaridan biri ularni loyiha va tadqiqot faoliyatiga keng jalb etish hisoblanadi. Mazkur faoliyat har bir ta’lim tashkilotida ishlab chiqilgan ta’lim dasturi hamda kompetensiyaviy yondashuv tamoyillari asosida tizimli ravishda tashkil etilishi lozim.

Loyiha va tadqiqot faoliyatini tashkil etish o‘quvchilarda egallangan bilim, ko‘nikma va malakalarni amaliy vaziyatlarda qo‘llash tajribasini shakllantiradi. Shu bilan birga, ularda jamoada ishlash, o‘quv hamkorligini yo‘lga qo‘yish, tengdoshlari, kichik va katta yoshdagi o‘quvchilar hamda pedagoglar bilan samarali muloqot qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Loyiha va tadqiqot faoliyati o‘quvchilarda ilmiy tafakkurni, barqaror bilishga bo‘lgan qiziqishni, mustaqil ta’lim olish va uzluksiz o‘zini rivojlantirishga tayyorlikni shakllantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, u o‘quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy ahamiyatga ega muammolarni hal etishda mustaqillik, tashabbuskorlik hamda ijodkorlikni namoyon etish qobiliyatini rivojlantiradi.

Loyiha va tadqiqot faoliyati individual yoki jamoaviy shaklda (kichik guruhlar yoki sinf jamoasi tarkibida) amalga oshirilishi mumkin.

Dars va darsdan tashqari mashg‘ulotlar jarayonida bajarilgan loyiha va tadqiqot ishlari natijalari o‘quvchilarning bilish, kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalari, mustaqil faoliyat ko‘nikmalari, tadqiqotchilik va loyihalash kompetensiyalari, shuningdek, fanga oid hamda fanlararo bilimlarni egallash darajasini baholashning muhim mezonlaridan biri hisoblanadi. Loyiha va tadqiqot faoliyatini baholash jarayonida o‘quvchilarning kompetensiyalari ularning shakllanish dinamikasi asosida muntazam va uzluksiz monitoring qilinishi maqsadga muvofiq.

O‘quvchilarning loyiha-tadqiqot faoliyatini tashkil etish

O‘quvchilarning loyiha-tadqiqot faoliyati ta’lim dasturlarining majburiy tarkibiy qismi bo‘lib, ta’limning barcha bosqichlarida o‘quv jarayonining ajralmas elementi sifatida tashkil etilishi lozim.

Maktab ta’limida loyiha-tadqiqot metodlarini qo‘llashning pedagogik ahamiyati beqiyosdir. Chunki loyiha va tadqiqot vazifalarini qo‘yish hamda ularni hal etish o‘quvchilarda ilmiy tafakkurni shakllantirish, barqaror bilishga bo‘lgan qiziqishni rivojlantirish, uzluksiz o‘zini rivojlantirish va mustaqil ta’lim olishga tayyorlikni tarkib toptirish, shuningdek, shaxsiy hamda ijtimoiy ahamiyatga ega muammolarni hal etishda mustaqillik va ijodkorlikni namoyon etish kompetensiyalarini rivojlantirishning eng samarali pedagogik vositalaridan biri hisoblanadi.

Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, keyingi yillarda loyiha-tadqiqot metodlari maktab ta’limi amaliyotiga tobora kengroq joriy etilmoqda. Hozirgi kunda ular dars va darsdan tashqari mashg‘ulotlarda, maktab ichida hamda undan tashqarida samarali qo‘llanilmoqda. O‘quv loyihalari va tadqiqot ishlarini amalga oshirish jarayonida qo‘shimcha ta’lim tashkilotlari, oliy ta’lim muassasalari, ilmiy tashkilotlar, texnoparklar va boshqa innovatsion tuzilmalarning kadrlar salohiyati, moddiy-texnik bazasi hamda axborot resurslaridan keng foydalanilmoqda.

Mazkur ko‘p qirrali va innovatsion faoliyatni samarali tashkil etish maktab rahbariyati hamda pedagoglardan boshqaruv va pedagogik madaniyatning yuqori darajasini, loyiha-tadqiqot faoliyatining o‘ziga xos xususiyatlarini chuqur bilishni hamda uni metodik va pedagogik jihatdan samarali qo‘llab-quvvatlash ko‘nikmalariga ega bo‘lishni talab etadi.

MAZKUR METODIK TAVSIYALARNING ASOSIY MAQSADI QUYIDAGILARDAN IBORAT:

- pedagoglarning loyiha-tadqiqot faoliyatini tashkil etish jarayonida uchraydigan kasbiy qiyinchilik va muammolarni bartaraf etishga metodik ko‘maklashish;
- o‘quvchilarning loyiha-tadqiqot faoliyatini tashkil etish va amalga oshirish bo‘yicha yagona metodik yondashuvlarni shakllantirish hamda amaliyotga joriy etishga ko‘maklashish.

Ta’lim oluvchilarda hissiy (emotsional) intellektni rivojlantirish bo‘yicha o‘qituvchilar uchun malaka oshirish kursi

Hozirgi kunda umumiy o‘rta ta’limning asosiy bosqichidagi ta’limning ustuvor maqsadlaridan biri o‘quvchilarda metapredmet kompetensiyalarni rivojlantirishdir. Mazkur kompetensiyalar tarkibida universal tartibga soluvchi o‘quv harakatlarining muhim tarkibiy qismi sifatida emotsional intellektni shakllantirish alohida o‘rin tutadi.

Emotsional intellekt deganda “o‘zining va boshqalarning emotsiyalarini anglash hamda tushunish, ularni boshqarish, shuningdek, emotsiyalardan muammolarni hal etish va belgilangan natijalarga erishishda samarali foydalanish qobiliyati” tushuniladi (D. Mayer, P. Salovey). Demak, emotsional intellekt insonning shaxslararo munosabatlarda samarali muloqot qila olishi va o‘zini anglash qobiliyatini ifodalaydi.

Emotsional intellekt XXI asr insoni uchun eng muhim kompetensiyalardan biri hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bolalarda emotsional intellektni erta yoshdan rivojlantirish ularning kelgusidagi hayotda muvaffaqiyatga erishish imkoniyatlarini sezilarli darajada oshiradi. Emotsional intellekti yuqori darajada rivojlangan bolalar kelajakda kasbiy faoliyatda muvaffaqiyatliroq bo‘ladi, jamiyatga osonroq moslashadi, mehnat bozorida raqobatbardoshligi yuqori bo‘ladi, yangiliklarga ochiq, tashabbuskor bo‘ladi, keng ijtimoiy muloqot doirasiga ega bo‘ladi hamda hayotdan ko‘proq qoniqish oladigan barkamol shaxs sifatida shakllanadi.

UMUMIY O‘RTA TA’LIM DAVLAT TA’LIM STANDARTIGA MUVOFIQ, UMUMIY O‘RTA TA’LIM BOSQICHI YAKUNIGA QADAR O‘QUVCHILARDA EMOTSIONAL INTELLEKTNI RIVOJLANTIRISH DOIRASIDA QUYIDAGI KOMPETENSIYALAR SHAKLLANGAN BO‘LISHI LOZIM:

- o‘zining va boshqalarning emotsiyalarini farqlash, ularni to‘g‘ri nomlash hamda boshqarish;
- emotsiyalarning kelib chiqish sabablarini aniqlash va tahlil qilish;
- o‘zini boshqa inson o‘rniga qo‘ya olish, uning motivlari va niyatlarini tushunish (empatiya);
- emotsiyalarni ifodalash usullarini ongli ravishda boshqarish.

Ilmiy tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, o‘quvchilarning emotsional intellekti ta’lim jarayonining samaradorligi va uning natijalariga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Emotsional intellektning shakllanganlik darajasi shaxsning ijtimoiy muvaffaqiyatini belgilovchi qator omillar, jumladan, empatiya, noverbal muloqot ko‘nikmalari hamda boshqa muhim ko‘nikma va kompetensiyalar bilan chambarchas bog‘liq. Emotsional intellektning yuqori darajada rivojlanganligi o‘quvchilarda ijobiy psixologik muhitni shakllantiradi, ularning hayotdan qoniqish darajasi va psixologik farovonligini ta’minlaydi. Bu holat bolalar va o‘smirlarning emotsional intellektini baholash bo‘yicha o‘tkazilgan ko‘p bosqichli psixologik diagnostika natijalari bilan ham tasdiqlangan.

Shu munosabat bilan boshlang‘ich va umumiy o‘rta ta’lim bosqichlari uchun o‘quvchilarda emotsional intellektni rivojlantirishga oid metodik tavsiyalar ishlab chiqildi. Mazkur tavsiyalar pedagoglarga o‘quvchilarning emotsional intellektini shakllantirish va rivojlantirishda metodik ko‘mak beradi. Shuningdek, unda kattalar va bolalar tomonidan birgalikda o‘qish hamda muhokama qilish tavsiya etiladigan badiiy asarlar ro‘yxati ham keltirilgan.

Ta’lim tashkilotlari pedagoglari uchun o‘quvchi shaxsini rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning imkoniyatlari va xavf-xatarlari bo‘yicha ilmiy-metodik tavsiyalar.

Raqamlashtirish ta’lim tizimida shaxsiy natijalarni shakllantirish uchun qanday yangi imkoniyatlarni yaratadi va ulardan pedagogik jihatdan qanday samarali foydalanish mumkin? Raqamli ta’lim muhiti o‘quvchi shaxsining rivojlanishiga qanday xavf-xatarlarni keltirib chiqarishi mumkin hamda ularni qanday kamaytirish mumkin? Bugungi kunda ushbu dolzarb masalalar pedagogika fanida hali yetarli darajada o‘rganilmagan, amaliyotda esa ularni hal etish bo‘yicha yetarli tajriba shakllanmagan.

Mazkur masalalarning nazariy va metodik jihatdan chuqur ishlab chiqilishi pedagoglar hamda o‘quvchilarning raqamli ta’lim muhitidagi hamkorlikdagi shaxsiy rivojlantiruvchi faoliyatini samarali tashkil etish, shuningdek, maktab tarbiyaviy ishlarini raqamli texnologiyalar asosida qo‘llab-quvvatlash bilan bog‘liq qator amaliy muammolarni hal etishga xizmat qiladi.

Ushbu metodik tavsiyalarda yuqorida qayd etilgan masalalar yuzasidan ilmiy asoslangan yondashuvlar va amaliy tavsiyalar bayon etilgan.

Mazkur qo‘llanmada taqdim etilgan metodik tavsiyalarning dolzarbligi axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi hamda buning natijasida ta’lim tizimi oldida yuzaga kelayotgan yangi vazifalar bilan izohlanadi. Ayniqsa, bu jarayon o‘quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirish uchun xizmat qiladi.

TANISHLAR KO‘P, AMMO HAQIQIY DO‘STLAR KAMROQ

O‘quvchilarning ijtimoiy muloqot doirasi kengayib, tanishlari soni ortayotgan bo‘lsa-da, ular o‘z his-tuyg‘ulari, kechinmalari va shaxsiy sirlarini ishonch bilan baham ko‘ra oladigan yaqin do‘stlari soni tobora kamayib bormoqda.

O‘ZARO O‘YINLAR KAMAYMOQDA

Tarmoq (onlayn) o‘yinlari va internet orqali muloqotning kengayishi natijasida bolalarning an’anaviy o‘yinlari hamda ular bilan bog‘liq bevosita o‘zaro muloqoti asta-sekin ikkinchi darajaga tushib bormoqda.

ORZU QILISH VA CHUQUR MUSHOHADA YURITISHGA KAMROQ VAQT AJRATMOQDA

Ko‘plab o‘quvchilar uchun o‘z fikrlari bilan yolg‘iz qolish, o‘zini anglash va mushohada yuritish tobora kam uchraydigan holatga aylanmoqda. O‘tkazilgan so‘rovnoma natijalariga ko‘ra, o‘quvchilarning qariyb 44 foizi bunday tajribaga ega emasligini bildirgan. Bunga sabab sifatida ular: “Bunga vaqtim yetmaydi”, “Vaqtimni samaraliroq ishlarga sarflashni afzal ko‘raman” yoki “Bunga ehtiyoj sezmayman” kabi javoblarni keltirgan.

KITOB MUTOLAASI KAMAYMOQDA

So‘rovnoma natijalariga ko‘ra, har ikkinchi o‘quvchi o‘quv dasturidan tashqari yiliga faqat bir-ikki ta badiiy asarni mutolaa qiladi yoki umuman kitob o‘qimaydi.

KECH UXLASH ODATI KUCHAYMOQDA

Bugungi kunda maktab yo‘lagidagi divanda uxlab qolgan yoki darsning ilk soatlarida uyquni yengishga qiynalayotgan o‘quvchilarni uchratish odatiy holga aylanib bormoqda. O‘tkazilgan so‘rovnoma natijalariga ko‘ra, o‘quvchilarning qariyb yarmi yarim tundan keyin uyquga yotadi. Jumladan, 22 foizi taxminan soat 00:00 atrofida, 14 foizi soat 01:00 larda, 12 foizi esa tungi 01:00 dan keyin uxlaydi.

STRESSNI TEZ-TEZ HIS QILISH

O‘tkazilgan so‘rovnoma natijalariga ko‘ra, o‘quvchilarning to‘rtdan bir qismidan ko‘prog‘i maktabda tez-tez stress holatini boshdan kechiradi. Agar ularga diagnostik baholashlar, imtihonlar yoki nazorat ishlari oldidan doimo stressni his qiladigan o‘quvchilar ham qo‘shilsa (bunday o‘quvchilar taxminan 37 foizni tashkil etadi), bu ko‘rsatkich yanada yuqori ekanligi ayon bo‘ladi. Maktabda umuman stressni his qilmaydigan o‘quvchilar esa atigi 24 foizni tashkil etadi.

O‘ZINI NAMOYON ETISHGA INTILADI

Ko‘plab o‘quvchilar boshqalarning e’tibor markazida bo‘lishga, virtual makonda ham, real hayotda ham albatta ko‘zga tashlanishga intiladi. Shu bilan birga, yopiq, tortinchoq, katta jamoalardan qochishga moyil bo‘lgan, ya’ni ijtimoiy qo‘rquvning turli ko‘rinishlari shakllanayotgan o‘quvchilar soni ham ortib bormoqda.

Bugungi kunda hayotda tavakkal, ekstremal holatlar va kuchli taassurotlarni izlaydigan o‘quvchilar anchagina uchrasa, aksincha, tinch, osoyishta va “sarguzashtlarsiz” hayotni afzal ko‘radiganlar ham kam emas.

Zamonaviy o‘quvchilar orasida quvnoq va optimistik bolalar ko‘p bo‘lsa-da, tez-tez yolg‘izlik hissini boshdan kechiradigan hamda depressiv holatlarga moyil o‘quvchilar soni ham ortib bormoqda.

1–11-sinf o‘quvchilarining funksional savodxonligini shakllantirish bo‘yicha ilmiy-metodik tavsiyalar (o‘quv jarayonida va maktab ichki monitoringida raqamli platformadagi ochiq topshiriqlar bankidan foydalanish)

Mazkur metodik tavsiyalar 5–9-sinf o‘quvchilarining funksional savodxonligini rivojlantirishga oid o‘quv-metodik materiallar tizimining tarkibiy qismi hisoblanadi. Ular o‘quv jarayonida hamda o‘quvchilarning funksional savodxonligini baholash va monitoring qilish amaliyotini metodik jihatdan qo‘llab-quvvatlash maqsadida ishlab chiqilgan.

Mazkur metodik materiallarda funksional savodxonlikni rivojlantirish va baholashga mo‘ljallangan topshiriqlar tizimi hamda diagnostik materiallarning tavsifi keltirilgan. Shuningdek, elektron ta’lim platformalarida joylashtirilgan topshiriqlardan foydalanish imkoniyatlari yoritilgan.

Qo‘llanmada innovatsion topshiriqlarni umumiy o‘rta ta’lim maktablarining o‘quv jarayoniga, o‘quvchilar bilimini nazorat qilish va baholash tizimiga, shuningdek, ta’lim tashkiloti rahbariyati tomonidan amalga oshiriladigan monitoring jarayonlariga integratsiya qilish bo‘yicha metodik tavsiyalar berilgan. Tavsiya etilgan topshiriqlar tizimidan o‘quvchilarning funksional savodxonligini rivojlantirish va uning shakllanganlik darajasini maktab ichki monitoringi orqali baholashda foydalanish mumkin.

Iqtibos

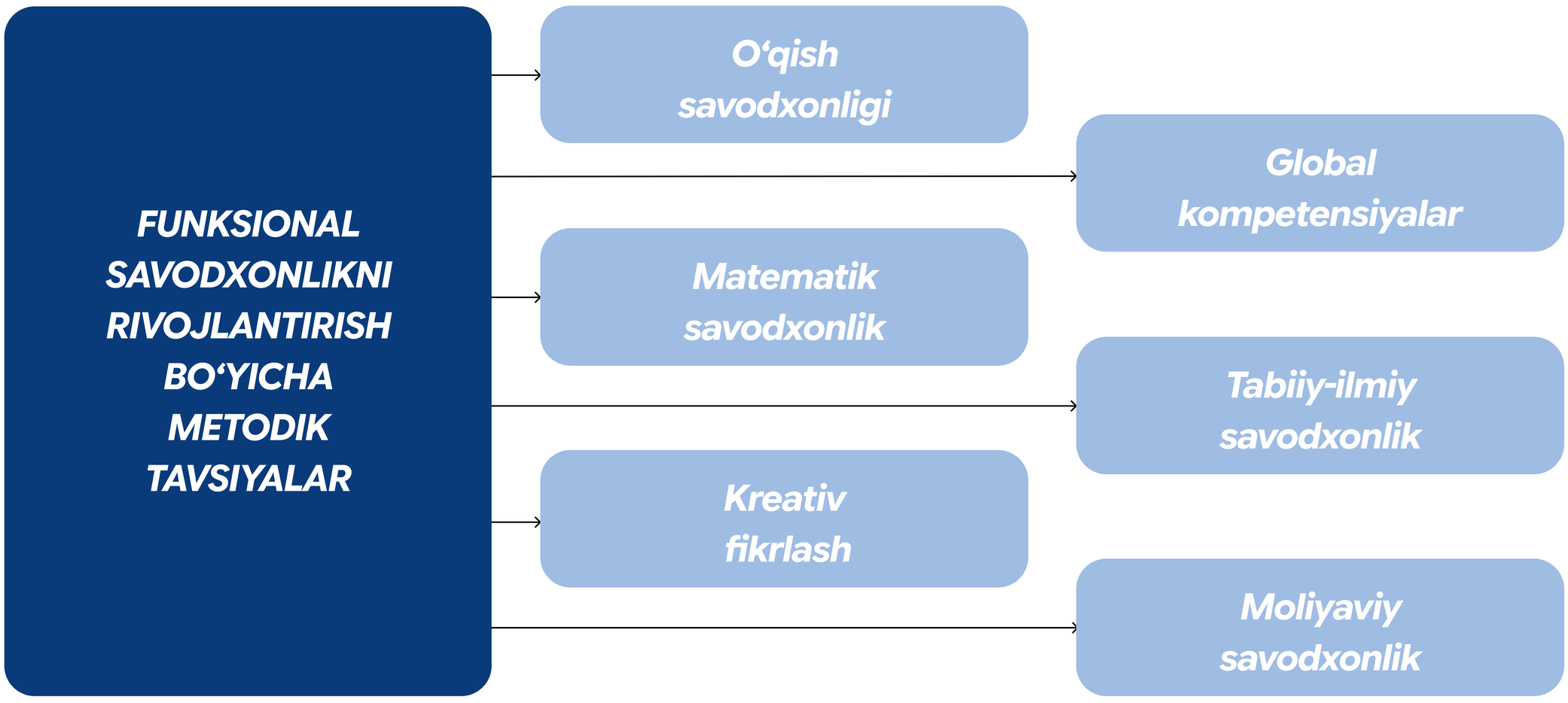
“Biz uchta xalqaro tadqiqotda ishtirok etayotgan mamlakatlar natijalarini tahlil qildik. Masalan, 2016-yilda to‘rtinchi o‘rinni egallagan Gonkongning ko‘rsatkichi bugungi kunda yettinchi o‘rin atrofida qayd etilgan. Yoki ta’lim sifati bilan doimo e’tirof etib kelingan Finlyandiyada ham natijalar pasayish tendensiyasini ko‘rsatmoqda. Buning asosiy sabablaridan biri ayrim mamlakatlarda ta’lim siyosatida e’tiborning asosan funksional savodxonlikni rivojlantirishga qaratilib, fanlar bo‘yicha tayanch bilimlarning ikkinchi darajaga tushib qolganidir. Biz bunday xatolarga yo‘l qo‘ymasligimiz kerak. O‘quvchini har tomonlama rivojlantirish, unga ham puxta tayanch bilimlarni, ham ularni amaliyotda qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirish zarur.”

S. S. Kravtsov

Mazkur metodik tavsiyalarning o‘ziga xos jihatlaridan biri funksional savodxonlikni rivojlantirishga qaratilgan sinfdan tashqari mashg‘ulotlarni tashkil etish bo‘yicha alohida metodik bo‘limning kiritilganidir. Unda Yagona raqamli ta’lim resurslari hamda boshqa elektron ta’lim platformalarida mavjud o‘quv materiallaridan foydalanish asosida mashg‘ulotlarni tashkil etish bo‘yicha tavsiyalar berilgan.

XUSUSAN, QUYIDAGILAR YORITILGAN:

- funksional savodxonlikni rivojlantirishga qaratilgan sinfdan tashqari mashg‘ulotlarni tashkil etish va o‘tkazishning o‘ziga xos xususiyatlari;
- mashg‘ulotlarning mazmuni va tuzilishi;
- o‘quvchilarning asosiy o‘quv va amaliy faoliyat turlari;
- mashg‘ulotlarni tashkil etishning samarali shakllari;

Yagona raqamli ta’lim resurslarida joylashtirilgan videodarslar, interaktiv topshiriqlar, virtual laboratoriyalar, elektron darsliklar, multimedia materiallari va boshqa raqamli ta’lim resurslaridan foydalanish bo‘yicha metodik tavsiyalar.

Tabiiy fanlarni kompetensiyaviy yondashuv asosida o‘qitish, fanlararo integratsiyani ta’minlash hamda o‘quvchilarning ilmiy tafakkuri va tadqiqotchilik ko‘nikmalarini rivojlantirish bo‘yicha metodik tavsiyalar

Ta’lim hayotga tayyorgarlik emas, ta’lim — bu hayotning o‘zi.

O‘quvchilarda mediasavodxonlikni rivojlantirish, ularni axborotni tanqidiy baholash, mas’uliyatli yaratish va tarqatish kompetensiyalarini shakllantirish metodikasini yoritadi.

Ilova

Ta’limni rivojlantirish respublika ilmiy-metodik markazi tomonidan funksional savodxonlikni rivojlantirishga bag‘ishlangan ilmiy-amaliy konferensiyalar, seminarlar va ma’rifiy tadbirlar tashkil etilib, ularning videomateriallari hamda metodik resurslari raqamli ta’lim platformalari orqali pedagoglar foydalanishi uchun taqdim etiladi.

2.2. DARSDAN TASHQARI O‘QUV FAOLIYAT

DARSDAN TASHQARI FAOLIYATNI TASHKIL ETISH BO‘YICHA METODIK TAVSIYALAR:

Darsdan tashqari faoliyat nima?

Darsdan tashqari faoliyat – o‘quvchilarning shaxsiy, fanga oid va fanga oid kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan, darsdan tashqari shakllarda tashkil etiladigan ta’lim faoliyatidir.

Nima uchun tashkil etiladi?

Darsdan tashqari faoliyat o‘quvchilarning qiziqishlari, ehtiyojlari va qobiliyatlarini rivojlantirish, ularning har tomonlama kamol topishini ta’minlash maqsadida tashkil etiladi.

Ustuvor yo‘nalishlari

Darsdan tashqari faoliyat o‘quvchilarda jamoada ishlash, samarali muloqot qilish, tanqidiy va ijodiy fikrlash, muammolarni hal etish, yetakchilik, hamkorlik hamda mustaqil qaror qabul qilish kabi hayotiy kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu kompetensiyalarni faqat dars jarayonida to‘liq shakllantirish mumkin emas, shu bois sinfdan tashqari faoliyat ta’lim-tarbiya jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi

Darsdan tashqari faoliyat umumiy o‘rta ta’lim dasturida belgilangan kutilayotgan natijalarga erishishga xizmat qiluvchi ta’lim faoliyati bo‘lib, u o‘quvchilarning qiziqishlari, ehtiyojlari va individual ta’lim yo‘nalishlarini inobatga olgan holda ta’lim tashkiloti tomonidan taklif etiladigan sinfdan tashqari mashg‘ulotlar asosida tashkil etiladi.

Darsdan tashqari mashg‘ulotlarni tashkil etishning o‘ziga xos xususiyatlari

Darsdan tashqari mashg‘ulotlarda an’anaviy dars shakllari (ma’ruza, og‘zaki so‘rov, uy vazifasi)dan foydalanish tavsiya etilmaydi. Mashg‘ulotlar o‘quvchilarning faol ishtiroki, mustaqil fikrlashi va hamkorligini ta’minlaydigan interfaol metodlar asosida tashkil etilishi maqsadga muvofiq.

Bunda munozara, debat, “aqliy hujum”, keys-topshiriqlar, amaliy mashg‘ulotlar, tajriba va kuzatishlar, intellektual hamda rolli o‘yinlar, loyiha va tadqiqot ishlari kabi faoliyat turlariga ustuvorlik beriladi. Shuningdek, ekskursiyalar, sport va ijodiy tadbirlar, sahna ko‘rinishlari, tanlovlar, ijtimoiy loyihalar hamda jamoaviy tadbirlar orqali o‘quvchilarning jismoniy va ijtimoiy faolligini qo‘llab-quvvatlash tavsiya etiladi.

Darsdan tashqari faoliyatda bolalar bilan ishlaydigan o‘qituvchilar nimalarga e’tibor qaratishlari kerak?

Avvalo, shunga e’tibor qaratish lozimki, bu faoliyat natijalariga erishish o‘qituvchi quyidagi vazifalarni bajara olgan taqdirdagina mumkin bo‘ladi:

📌 o‘quvchilarni darsdan tashqari faoliyatga qiziqtira olishi, chunki bolaga samarali ta’sir ko‘rsatish faqat u pedagog va boshqa o‘quvchilar bilan birgalikda biror faoliyatni ishtiyoq bilan bajarayotganida amalga oshadi;

📌 darsdan tashqari mashg‘ulotlarni qadriyatlar asosida yo‘naltirilgan mazmun bilan boyitishi, ya’ni ularga nafaqat bilim olishga, balki axloqiy yo‘nalishga ham ega bo‘lgan mazmun berishi; bu esa o‘quvchilarni jamiyat uchun ahamiyatli bo‘lgan bilim, munosabat va tajribalarni egallashga undaydi;

📌 o‘quvchilar bilan hurmat va ishonchga asoslangan munosabatlarni o‘rnata olishi, chunki aynan shunday munosabatlar pedagogga o‘quvchilar uchun ahamiyatli katta inson, shu orqali esa samarali tarbiyachi bo‘lish imkonini beradi.

Darsdan tashqari faoliyat uchun ajratilgan soatlarni qanday taqsimlash maqsadga muvofiq? O‘zbekiston Respublikasida darsdan tashqari faoliyat soatlarini samarali taqsimlash “Kelajak” markazlari faoliyati orqali o‘quvchilarning qiziqishlari, ehtiyojlari va individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda amalga oshirilishi mumkin. Bunda soatlar ilmiy-texnik, STEAM, raqamli texnologiyalar, xorijiy tillar, ekologik ta’lim, ijodiy-madaniy, sport hamda ijtimoiy-emotsional rivojlanish yo‘nalishlari bo‘yicha tashkil etilishi maqsadga muvofiq.

DARSDAN TASHQARI MASHG‘ULOTLAR TA’LIM DASTURLARI

Darsdan tashqari ta’lim dasturlari o‘quvchilarning qiziqishlari, qobiliyatlari va individual rivojlanish ehtiyojlarini hisobga olgan holda ishlab chiqiladi. Mazkur dasturlar o‘quvchilarda fan, texnologiya, ijodkorlik, tadqiqotchilik, kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Darsdan tashqari ta’lim dasturlari “Kelajak” markazlari, umumiy o‘rta ta’lim tashkilotlari hamda maktabdan tashqari ta’lim muassasalari faoliyatida qo‘llash uchun tavsiya etiladi.

Boshlang‘ich ta’lim (1–4-sinflar) uchun darsdan tashqari ta’lim dasturlari:

📖 “Mening ijodiy olamim”
(o‘quvchilarning badiiy-estetik qobiliyatlarini rivojlantirish)

📖 “Musiqa va xor ijrochiligi asoslari”
(musiqiy qobiliyat, jamoaviy ijro va sahna madaniyatini shakllantirish)

📖 “Mantiq va algoritmik fikrlash asoslari” (mantiqiy tafakkur, algoritmik fikrlash va dastlabki kodlash ko‘nikmalarini rivojlantirish)

📖 “Yosh tadqiqotchilar maktabi”
(oddiy tajribalar, kuzatishlar va kichik ilmiy loyihalarni tashkil etish)

📖 “Kitobxon bola’ (mutolaa madaniyati va nutq kompetensiyalarini rivojlantirish)

Asosiy umumiy ta’lim (5–9-sinflar) uchun darsdan tashqari ta’lim dasturlari

📖 “Kelajak kasblari sari”
(o‘quvchilarni zamonaviy kasblar, mehnat bozori va kasbiy yo‘nalishlar bilan tanishtirish)

📖 “Ekologik turmush tarzi va barqaror rivojlanish”

(ekologik savodxonlikni shakllantirish, yashil loyihalarni amalga oshirish)

📖 “Liderlik va jamoada ishlash ko‘nikmalari”
(o‘quvchilarning tashabbuskorlik, muloqot va boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish)

📖 “Loyiha-tadqiqot faoliyati: tabiiy fanlar yo‘nalishi”
(biologiya, kimyo, fizika fanlari asosida tadqiqot loyihalarini tashkil etish)

📖 “Loyiha-tadqiqot faoliyati: gumanitar yo‘nalish”
(tarix, adabiyot, til va madaniyat yo‘nalishlarida izlanish olib borish)

📖 “Dasturlash asoslari”
(algoritmlar, dasturiy fikrlash va raqamli texnologiyalarni o‘rganish)

📖 “Python dasturlash asoslari”
(zamonaviy dasturlash tillaridan foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirish)

📖 “STEAM loyihalari”
(fan, texnologiya, muhandislik, san’at va matematika integratsiyasi asosida ijodiy loyihalar yaratish)

📖 “Funksional savodxonlik: hayot uchun o‘rganamiz”
(PISA tadqiqotlari talablariga mos ravishda real hayotiy vaziyatlarda bilimlarni qo‘llash)

📖 “Biologiya: loyiha va tadqiqot faoliyati (5–9-sinflar)”
(tirik tabiatni o‘rganish, tajriba va kuzatuvlar asosida ilmiy faoliyatni rivojlantirish)

📖 “Media va kommunikatsiya asoslari” (axborot yaratish, media savodxonlik va jurnalistika ko‘nikmalarini rivojlantirish)

O‘rta ta’lim (10–11-sinflar) uchun darsdan tashqari ta’lim dasturlari:

📖 “Kelajak kasblari va professional yo‘nalishlar”
(kasbiy rejalashtirish va oliy ta’lim yo‘nalishlarini tanlashga tayyorlash)

📖 “Boshlang‘ich hayot xavfsizligi va birinchi yordam ko‘rsatish asoslari”

📖 “Mantiq, algoritmlar va sun’iy intellekt asoslari”

📖 “Ilmiy-tadqiqot faoliyati va innovatsion loyihalar”

📖 “Yosh tadbirkorlar maktabi” (tadbirkorlik, moliyaviy savodxonlik va biznes g‘oyalarni rivojlantirish)

📖 “Kasbiy laboratoriyalar” Agrobiotexnologiya, Tibbiyot va sog‘liqni saqlash, Fizika-matematika va muhandislik yo‘nalishlari

DARSDAN TASHQARI O‘QUV FAOLIYAT UCHUN AJRATILGAN SOATLARNI SAMARALI TAQSIMLASH

“Muhim mavzular haqida suhbatlar” (tarbiyaviy soatlar)

Haftalik yuklama: 1 soat

Maqsad: o‘quvchilarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, vatanga sadoqat, fuqarolik mas’uliyati, jamiyatda konstruktiv va mas’uliyatli xulq-atvorni shakllantirish

O‘quvchilarning alohida intellektual va ijtimoiy-madaniy ehtiyojlarini qondirishga yo‘naltirilgan mashg‘ulotlar

Haftalik yuklama: 3 soat

Maqsad: o‘quv fanlarini chuqurlashtirib o‘rganish; tadqiqot va loyiha faoliyatini tashkil etish; ta’limning hududiy komponentini o‘zlashtirish yoki o‘quvchilarning alohida etnomadaniy qiziqishlari bilan bog‘liq mashg‘ulotlar; o‘quv dasturini yoki ta’lim tilini o‘zlashtirishda qiyinchilikka duch kelayotgan o‘quvchilar uchun qo‘shimcha mashg‘ulotlar; sog‘lig‘i bo‘yicha imkoniyati cheklangan yoki ijtimoiy muloqot jarayonida qiyinchiliklarga ega bo‘lgan o‘quvchilar uchun maxsus mashg‘ulotlarni qamrab oladi.

Funksional savodxonlikni shakllantirishga qaratilgan mashg‘ulotlar

Haftalik yuklama: 1 soat

Maqsad: o‘quvchilarda o‘qish savodxonligi, matematik savodxonlik, tabiiy-ilmiy savodxonlik, moliyaviy savodxonlik, shu jumladan tadbirkorlik tafakkurini rivojlantirishga yo‘naltirilgan mashg‘ulotlar.

Ushbu faoliyat davomida o‘quvchilarning dars jarayonida egallagan bilim, ko‘nikma va malakalarini hayotiy vaziyatlarda qo‘llash qobiliyati rivojlantiriladi, shuningdek, turli bilimlarni integratsiyalash va aniq o‘quv muammolarini hal etish ko‘nikmalari shakllantiriladi.

O‘QUVCHILARNING KASBIY QIZIQISHLARI VA KASB TANLASH KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN MASHG‘ULOTLAR

Haftalik yuklama: 1 soat

Maqsad: o‘quvchilarda o‘z qiziqishlari, qobiliyatlari va imkoniyatlarini anglagan holda kelajak kasbini ongli tanlash ko‘nikmasini shakllantirish, turli kasblar, zamonaviy mehnat bozori va yangi kasbiy yo‘nalishlar haqida tasavvurni kengaytirish, mas’uliyat va tashabbuskorlik kabi fazilatlarni rivojlantirish hamda kasbiy muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo‘lgan kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan mashg‘ulotlar.

Mazkur yo‘nalish o‘quvchilarning kasbiy o‘zini o‘zi belgilashi, hayotiy maqsadlarini aniqlashi va kelajakdagi ta’lim hamda mehnat faoliyatiga ongli tayyorgarlik ko‘rishiga xizmat qiladi.

O‘QUVCHILARNING IJODIY VA JISMONIY RIVOJLANISH EHTIYOJLARINI QONDIRISHGA QARATILGAN MASHG‘ULOTLAR

Haftalik yuklama: 2 soat

Maqsad: ijodiy, sport, turizm-o‘lkashunoslik yo‘nalishidagi to‘garaklar va birlashmalarda tashkil etiladigan mashg‘ulotlar o‘quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini namoyon etish va rivojlantirish, sportga hamda sog‘lom turmush tarziga muhabbat uyg‘otish, mustaqillik, tashabbuskorlik va o‘z-o‘ziga xizmat qilish mehnati ko‘nikmalarini shakllantirishga qaratiladi.

O‘QUVCHILARNING IJTIMOIY QIZIQISHLARI VA EHTIYOJLARINI QONDIRISHGA YO‘NALTIRILGAN MASHG‘ULOTLAR

Haftalik yuklama: 2 soat

Maqsad: ijtimoiy yo‘nalishga ega bo‘lgan o‘quvchilar jamoalari, bolalar jamoat birlashmalari, o‘quvchilar o‘zini o‘zi boshqarish organlari faoliyatini pedagogik jihatdan qo‘llab-quvvatlash; o‘quvchilar bilan birgalikda tarbiyaviy yo‘nalishga ega bo‘lgan turli tadbirlar, jamoaviy ishlar va ijtimoiy loyihalarni tashkil etishni nazarda tutadi.

“MUHIM MAVZULAR HAQIDA SUHBATLAR” LOYIHASI

“Muhim mavzular haqida suhbatlar” loyihasi o‘quvchilarda o‘z Vatani — O‘zbekiston, uning xalqi, boy tarixi, betakror tabiati, milliy qadriyatlari va boy madaniy merosiga nisbatan qadriyatli munosabatni shakllantirishga qaratilgan.

Uning maqsadi — o‘quvchilarda umuminsoniy va milliy qadriyatlar asosida hayotiy qarashlar, e’tiqodlar hamda faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishdan iborat.

MASHG‘ULOTLARNING ASOSIY MAVZULARI ZAMONAVIY O‘ZBEKISTON JAMIYATIDA INSON HAYOTINING MUHIM JIHATLARI BILAN BOG‘LIQ:

- Ona vatan tarixini bilish, milliy meros va ajdodlarimizning boy ilmiy-ma’naviy tajribasini anglash, zamonaviy dunyodagi jarayonlarni tushunish;
- Ilm-fan va texnologiyalar taraqqiyoti, innovatsiyalar hamda tabiatni asrash, ekologik mas’uliyatni shakllantirish;
- O‘zbekiston va jahon madaniyati namunalarini anglash, estetik did va kundalik muloqot madaniyatini rivojlantirish;
- Atrofdagilarga hurmat, mehr-oqibat va bag‘rikenglik bilan munosabatda bo‘lish, o‘z xatti-harakatlari uchun mas’uliyatni his qilish.

Mashg‘ulotlarni tashkil etishning tavsiya etiladigan shakli — o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasidagi ochiq muloqot, suhbat va munozara hisoblanadi.

Ushbu mashg‘ulotlarning pedagogik asosini qadriyatga yo‘naltirilgan tarbiya, shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv hamda ta’lim mazmunini fanlararo integratsiya asosida amalga oshirish g‘oyalari tashkil etadi.

MASHG‘ULOTLAR JARAYONIDA O‘QUVCHILARGA:

- Vatanga sadoqat, milliy o‘zlik va fuqarolik mas’uliyatini anglash;
- Mustaqil fikrlash va ongli qaror qabul qilish;
- Jamiyat hayotida faol ishtirok etish;
- Ma’naviy-axloqiy qadriyatlarga amal qilish;
- O‘z qobiliyati, qiziqishi va kelajak maqsadlarini anglash ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beriladi.

Tashkil etish shakli: haftada bir marta sinfdan tashqari tarbiyaviy mashg‘ulot sifatida o‘tkaziladi.

PEDAGOG O‘QUVCHIGA QUYIDAGI YO‘NALISHLARDA KO‘MAK BERADI:

- Milliy o‘zlikni anglash, Vatanga sadoqat va fuqarolik mas’uliyatini shakllantirish;
- Bilim olishga, izlanishga va yangiliklarni o‘rganishga qiziqishni rivojlantirish;
- O‘z huquq va erkinliklarini anglash hamda boshqalarning huquq va erkinliklariga hurmat bilan munosabatda bo‘lish madaniyatini shakllantirish;
- O‘z xulq-atvorini ma’naviy-axloqiy va huquqiy me’yorlar asosida boshqarish ko‘nikmalarini rivojlantirish;
- Jamiyat va mahalla hayotida, ijtimoiy ahamiyatga ega loyihalar hamda ko‘ngillilik faoliyatida faol ishtirok etishga motivatsiyani shakllantirish;
- Umummadaniy kompetensiyalarni rivojlantirish;

- Ongli qaror qabul qilish, tanlov qilish va muammolarni mustaqil hal etish ko‘nikmalarini rivojlantirish;
- Jamiyatdagi o‘z o‘rni va mas’uliyatini anglashga ko‘maklashish;
- O‘z qiziqishlari, qobiliyatlari, intilishlari va hayotiy maqsadlarini anglashiga yordam berish;
- Shaxsiy va kasbiy o‘zini o‘zi belgilashga tayyorgarlikni shakllantirish.

Mazkur dastur bo‘yicha mashg‘ulotlar o‘quvchilarga muhokama qilinayotgan mavzular yuzasidan mustaqil fikr yuritish, o‘z dunyoqarashini shakllantirish va asosli xulosalar chiqarish imkonini beradigan interfaol shakllarda tashkil etiladi.

Pedagogning asosiy vazifasi — o‘zining hayotiy tajribasi va kasbiy qarashlariga tayangan holda, o‘quvchilarga tayyor xulosalarni berish emas, balki ularni fikrlash, tahlil qilish, taqqoslash, baholash va mustaqil tanlov qilishga yo‘naltirishdan iborat.

Mashg‘ulotlar haftada bir marta, odatda haftaning birinchi o‘quv kunida sinfdan tashqari tarbiyaviy mashg‘ulot sifatida tashkil etiladi.

MASHG‘ULOTNI TASHKIL ETISH TARTIBI

Mashg‘ulot O‘zbekiston Respublikasi davlat ramzlariga hurmat ruhida boshlanadi. Bunda o‘quvchilar O‘zbekiston Respublikasi Davlat bayrog‘i ostida saf tortadilar va O‘zbekiston Respublikasi Davlat madhiyasini birgalikda ijro etadilar (yoki tinglaydilar). Mazkur tadbir maktabning faollar zali, yig‘ilish maydoni yoki boshqa umumiy hududida tashkil etiladi. Shundan so‘ng o‘quvchilar sinf xonalariga o‘tadilar va mashg‘ulotning asosiy mavzusi bo‘yicha tarbiyaviy suhbat hamda interfaol faoliyatlar sinf rahbari tomonidan olib boriladi.

Ta’lim muassasasining o‘ziga xos xususiyatlari (bino tuzilishi, faollar zalining sinf xonalariga nisbatan joylashuvi, qavatlar soni, yo‘laklar va o‘tish joylari hamda boshqa sharoitlar)ni inobatga olgan holda, pedagog o‘quvchilarning umumiy yig‘ilish joyidan sinf xonalariga tartibli va xavfsiz o‘tishini oldindan rejalashtirishi lozim. O‘tish jarayoniga ortiqcha vaqt sarflanishi mashg‘ulotning asosiy qismiga ajratilgan vaqtni qisqartirishi mumkin.

Muhim

Mashg‘ulotni samarali tashkil etish maqsadida pedagog oldindan ssenariy bilan batafsil tanishishi tavsiya etiladi. Bu mashg‘ulotning mantiqiy ketma-ketligini, har bir bosqichning vazifalarini hamda qo‘llaniladigan pedagogik yondashuvlarni to‘g‘ri tushunishga yordam beradi

Mashg‘ulot ssenariysi **30 daqiqalik muloqot** uchun mo‘ljallangan. Har bir mavzu bo‘yicha ishlab chiqilgan metodik tavsiyalarda pedagogga mashg‘ulot mazmunini ta’lim muassasasining sharoiti, o‘quvchilarning yoshi, qiziqishlari va tayyorgarlik darajasidan kelib chiqib kengaytirish yoki qisqartirish yuzasidan amaliy tavsiyalar beriladi.

MASHG‘ULOT SSENARIYSINING TUZILISHI

1-bosqich. Motivatsion qism (3–5 daqiqa)

Motivatsion bosqichning maqsadi — o‘quvchilarni mashg‘ulot mavzusi bilan tanishtirish, ularda mavzuga nisbatan qiziqish va ichki motivatsiyani shakllantirishdir. Ushbu bosqich odatda mavzuga oid videolavha, hayotiy vaziyat, muammoli savol, qisqa hikoya yoki boshqa ko‘rgazmali materialni namoyish etishdan boshlanadi. Ushbu materialni tahlil qilish va muhokama etish mashg‘ulotning asosiy mazmuniga kirish vazifasini bajaradi.

2-bosqich. Asosiy qism (20 daqiqagacha)

Asosiy qism o‘quvchilarning turli faoliyat turlarini uyg‘unlashtirish asosida tashkil etiladi:

- Intellektual faoliyat — taqdim etilgan ma’lumotlarni o‘rganish, tahlil qilish va xulosa chiqarish;
- Kommunikativ faoliyat — suhbat, munozara, videolavha yoki matnni muhokama qilish, fikr almashish va mulohaza bildirish;
- Amaliy faoliyat — hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish, amaliy topshiriqlarni bajarish va muammoli vazifalarni hal etish;
- O‘yin faoliyati — didaktik va rolli o‘yinlar orqali mavzuni mustahkamlash;
- Ijodiy faoliyat — tasavvuriy vaziyatlarni muhokama qilish, rasm, loyiha, sahna ko‘rinishi yoki boshqa ijodiy topshiriqlarni bajarish.

3-bosqich. Yakuniy qism (5 daqiqa)

Mashg‘ulot yakunida mavzu bo‘yicha asosiy xulosalar chiqariladi, o‘quvchilarning fikr va mulohazalari tinglanadi hamda mavzuni mustahkamlashga qaratilgan ijodiy yoki amaliy topshiriqlar muhokama qilinadi. Zarur hollarda keyingi mashg‘ulotgacha bajarilishi tavsiya etiladigan mustaqil vazifalar yuzasidan tavsiyalar beriladi.

2.3. IQTIDORLI O‘QUVCHILAR O‘RTASIDA FAN OLIMPIADALARINI O‘TKAZISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH

Ilova

Maktab o‘quvchilari fan olimpiadalari O‘zbekiston Respublikasida iqtidorli o‘quvchilarni aniqlash, ularning intellektual salohiyati va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish hamda ilm-fanga bo‘lgan qiziqishini qo‘llab-quvvatlashning muhim mexanizmlaridan biri hisoblanadi

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Iqtidorli yoshlar bilan ishlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-346-son

FAN OLIMPIADALARINING ASOSIY MAQSADLARI QUYIDAGILARDAN IBORAT:

- O‘quvchilarning intellektual salohiyati, ijodiy qobiliyati va ilmiy-tadqiqot faoliyatiga qiziqishini aniqlash hamda rivojlantirish;
- Yoshlarni fan, innovatsiyalar va zamonaviy texnologiyalar bilan shug‘ullanishga rag‘batlantirish;
- Iqtidorli o‘quvchilarni qo‘llab-quvvatlash, ularning salohiyatini ro‘yobga chiqarish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish;
- Xalqaro fan olimpiadalari va boshqa nufuzli intellektual musobaqalarda O‘zbekiston sharafini munosib himoya qiladigan milliy terma jamoalar tarkibini shakllantirish.

O‘zbekiston Respublikasida iqtidorli yoshlarni aniqlash, qo‘llab-quvvatlash va ularning qobiliyatlarini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu maqsadda umumta’lim fanlari bo‘yicha fan olimpiadalari, intellektual tanlovlar, ilmiy loyihalar, ijodiy va innovatsion musobaqalar muntazam tashkil etiladi. Mazkur tadbirlar o‘quvchilarning intellektual, ijodiy va tadqiqotchilik salohiyatini rivojlantirish, ilmiy bilimlarni ommalashtirish hamda xalqaro maydonda raqobatbardosh yoshlarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Fan olimpiadalarining respublika bosqichi g‘oliblari va sovrindorlari, shuningdek, xalqaro fan olimpiadalarida yuqori natijalarga erishgan o‘quvchilar davlat tomonidan belgilangan tartibda rag‘batlantiriladi. Ular uchun oliy ta’lim muassasalariga qabul qilishda amaldagi qonunchilikda nazarda tutilgan imtiyozlar, maxsus stipendiyalar va boshqa qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari.

Ilova

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-iyundagi PQ–346-son “Iqtidorli yoshlar bilan ishlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida’gi qaroriga muvofiq, fan olimpiadalari g‘oliblari va sovrindorlarini qo‘llab-quvvatlash, ularni rag‘batlantirish hamda oliy ta’lim va ilmiy faoliyatga keng jalb etish bo‘yicha qo‘shimcha mexanizmlar joriy etilgan. Mazkur toifadagi iqtidorli yoshlar uchun qonunchilikda belgilangan imtiyoz va rag‘batlantirish choralari tatbiq etiladi.

Maktab o‘quvchilari fan olimpiadalarini o‘tkazish tartibi olimpiadalarni tashkil etish va o‘tkazish qoidalari hamda muddatlarini, ular o‘tkaziladigan umumta’lim fanlari ro‘yxatini, olimpiada ishtirokchilarini, ularning huquq va majburiyatlarini, shuningdek, olimpiada yakunlarini chiqarish, natijalarni tasdiqlash hamda g‘olib va sovrindorlarni taqdirlash uchun beriladigan diplomlarning namunalarini belgilaydi.

UMUMTA’LIM FANLARI BO‘YICHA FAN OLIMPIADASI BOSQICHLARI

1. Maktab bosqichi (Birinchi va eng ommaviy bosqich)

Asos: Vazirlik tomonidan tasdiqlangan nizom va metodik tavsiyalar.

Ishtirokchilar: Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarining tegishli sinf o‘quvchilari. Qonunchilikda belgilangan hollarda oilaviy yoki mustaqil ta’lim shaklida o‘qiyotgan o‘quvchilar ham ishtirok etishi mumkin.

Maqsad: O‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarini tegishli sinflar kesimida baholash.

Natija: G‘oliblar tuman (shahar) bosqichida ishtirok etish huquqini qo‘lga kiritadi.

2. Tuman (shahar) bosqichi (Ikkinchi bosqich)

Asos: Tasdiqlangan nizom va har yili ishlab chiqiladigan metodik tavsiyalar asosida tegishli sinflar uchun tayyorlangan topshiriqlar.

Ishtirokchilar:

Maktab bosqichida qatnashib, tuman bosqichiga o‘tish uchun belgilangan minimal ballni to‘plagan o‘quvchilar.

O‘tgan o‘quv yilida tuman bosqichining g‘olib va sovrindori bo‘lgan hamda ta’limni davom ettirayotgan o‘quvchilar.

Baholash mezoni: Bilim, amaliy ko‘nikma, mantiqiy fikrlash va ijodiy yondashuv.

Natija: Eng yuqori natija egalari hududiy (Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahri) bosqichga yo‘llanma oladi.

3. Hududiy bosqich (Uchinchi bosqich)

Asos: 9–11-sinf o‘quvchilari uchun Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi tomonidan tasdiqlangan nizom va yillik metodik talablar.

Ishtirokchilar:

Tuman (shahar) bosqichida ishtirok etib, belgilangan o‘tish balini to‘plagan o‘quvchilar.

O‘tgan o‘quv yilida hududiy bosqichning g‘olib va sovrindori bo‘lgan hamda ta’limni davom ettirayotgan o‘quvchilar.

Xorijdagi yoki xalqaro dasturlar asosida o‘qiyotgan, nizom talablariga javob beruvchi o‘quvchilar.

4. Respublika bosqichi (Yakuniy bosqich)

Asos: 9–11-sinf o‘quvchilari uchun ishlab chiqilgan topshiriqlar, nizom va tasdiqlangan talablar.

Ishtirokchilar:

Hududiy bosqichda qatnashib, respublika bosqichiga yo‘llanma olish uchun belgilangan o‘tish balini to‘plagan o‘quvchilar. (Eslatma: Agar ayrim hududlarda hech kim o‘tish balini to‘play olmasa, eng yuqori natija ko‘rsatgan ishtirokchi tavsiya etilishi mumkin).

O‘tgan o‘quv yilida respublika bosqichining g‘olib va sovrindori bo‘lgan hamda ta’limni davom ettirayotgan o‘quvchilar.

KO‘P BERILADIGAN SAVOLLAR

1. 8-sinf o‘quvchisi hududiy yoki respublika bosqichida ishtirok eta oladimi?

Ha. Amaldagi nizomga muvofiq, o‘quvchi o‘zi tahsil olayotgan sinf dasturi yoki undan yuqori sinf dasturi bo‘yicha olimpiadada ishtirok etishi mumkin. Agar u yuqori sinf dasturi bo‘yicha muvaffaqiyatli qatnashib keyingi bosqichga yo‘llanma olsa, keyingi bosqichlarda ham aynan shu sinf darajasidagi topshiriqlarni bajaradi.

2. Bir o‘quvchi bir nechta fan bo‘yicha olimpiadada ishtirok etishi mumkinmi?

Ha. O‘quvchi umumta’lim fanlari bo‘yicha fan olimpiadalarida bir nechta fan bo‘yicha ishtirok etishi mumkin.

3. Olimpiada topshiriqlari bilan qayerda tanishish mumkin?

Avvalgi yillardagi hududiy va respublika bosqichi topshiriqlari hamda metodik materiallar O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi hamda fan olimpiadalarining rasmiy axborot manbalarida e’lon qilinadi.